

KUN ON OIKEIN PIENI

Lorut ja laululeikit varhaisen vuorovaikutuksen
tukena

Marjaana Hauta
Saila Leinonen

Opinnäytetyö
Syyskuu 2009

Varhaiskasvatus ja sosiaalipedagoginen työ
Sosiaaliala

Tekijä(t) HAUTA, Marjaana LEINONEN, Saira	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 15.09.2009
	Sivumäärä 65+14	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Kun on oikein pieni – Lorut ja laululeikit varhaisen vuorovaikutuksen tukena		
Koulutusohjelma Sosiaali-alan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KATAJAVUORI-VARTIAINEN, Marjut HINTIKKA, Timo		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli koota lorujen ja laululeikkien merkitys ja hyöty vanhemman ja alle kaksivuotiaan lapsen varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Tutkimukseemme keräsimme alle kaksivuotiaiden lasten vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia lorujen ja laululeikkien merkityksestä heidän perheessään. Tavoitteena oli tarkastella, kuinka paljon ja miten vanhemmat nykyisin loruttelevat ja laulelevat lapsilleen. Haastattelimme tutkimustamme varten myös alan ammattilaisia. Heidän näkemysten ja tutkimuksen tulosten valossa pohdimme yleisesti lorujen ja laululeikkien tulevaisuutta lapsiperheissä.</p> <p>Teoriaosuudessa kerroimme lorujen ja laululeikkien merkityksestä ennen ja nyt. Käsittelimme myös vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta ja sen merkitystä lapsen kehitykselle. Olimme kuvanneet lapsen kehitystä lorujen ja laululeikkien näkökulmasta. Olimme myös koonneet eri teoreetikkojen näkemyksiä varhaislapsuudesta sekä vuorovaikutuksen merkityksestä siinä.</p> <p>Tutkimus sisälsi piirteitä sekä laadullisesta että määrällisestä tutkimuksesta. Tutkimusosion toteutimme teettämällä vanhemmille teemoitetun kyselylomakkeen. Haastattelimme samaisista aiheista ammattilaisia, joiden työssä näkyi lorujen ja laululeikkien käyttö ja asiakaskuntana olivat alle kaksivuotiaat lapset ja heidän vanhemmat. Tutkimusaineisto kerättiin kevät-kesällä 2009. Tutkimustuloksissa korostui lorujen ja laululeikkien merkitys alle kaksivuotiaan lapsen rauhoittajana ja viihdyttäjänä. Vanhemmat kokivat loruttelun vaikuttavan myönteisesti myös heihin itseensä. Tuloksista ilmeni, että vanhemmat ymmärsivät lorujen ja laululeikkien olevan hyödyllisiä, mutta he eivät välttämättä tienneet, mitä nämä hyödylliset vaikutukset olivat.</p> <p>Opinnäytetyötämme voitaisiin hyödyntää eri lapsiperheille suunnatuissa palveluissa mm. apuvälineenä kannustettaessa vanhempia käyttämään loruja ja laululeikkejä arjen toiminnassa lapsen kanssa. Opiskelijoille opinnäytetyömme toimii ajatusten herättäjänä ja jatkotutkimustyön innoittajana.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhainen vuorovaikutus, kansanperinne, kulttuuriperintö, lorut, laululeikit		
Muut tiedot Liitteenä loruja vanhemman ja lapsen yhteisiin hetkiin, 4 sivua.		

Author(s) HAUTA, Marjaana LEINONEN, Salla	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 17.09.2009
	Pages 65+14	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title When you are little – Nursery Rhymes as a support method in Early Interaction		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KATAJAVUORI-VARTIAINEN, Marjut HINTIKKA, Timo		
Assigned by		
Abstract The ambition of our Bachelor's Thesis was to gather information concerning the meaning and benefit of Nursery Rhymes as a support method in early interaction for parents and their under two-year-old children. We collected views and experiences from parents with under two-year-old children regarding the meaning of Nursery Rhymes in their family. The function was to examine how much and what ways parents today use Nursery Rhymes. We also interviewed professionals for our study. In the light of their opinions and of the results of the study we considered generally the future of the Nursery Rhymes in families with children. In the theory part we narrated the meaning of Nursery Rhymes before and now. We also conversed on Parent-Child Early Interaction and its impacts on child's development. We had depicted the child's development from the Nursery Rhymes perspective. We also gathered theorists and their theories about early childhood and interaction's meaning in it. The study was consisted of both qualitative and quantitative attributes. The study part was carried out by giving the parents themed questionnaire and by interviewing professionals with same subjects. These professionals used Nursery Rhymes in their profession and their clientele consisted of children under two-years-old and their parents. The study material was gathered during the spring and summer of 2009. The meaning of Nursery Rhymes as a calming and entertaining method for children was emphasized in the study. Also the parents experienced the positive effect of the Nursery Rhymes to themselves. It came to attention that the parents did understand the beneficial effect of the Nursery Rhymes, but they didn't necessarily know what these benefits were. Our final thesis can be utilized in different services directed to families with children. It can be used as a utility when encouraging parents to use Nursery Rhymes in their daily activity with their children. To students our Bachelor's Thesis can function as a thought awakener and as an inspiration to start a follow-up study.		
Keywords Early interaction, cultural heritage, folklore, nursery rhymes		
Miscellaneous As a supplement you can find a collection of Finnish nursery rhymes for parents and their children, 4 pages.		

SISÄLTÖ

1 KUINKA AJATUS SAI SIIVET	3
2 LORUT JA LAULULEIKIT – OSA KULTTUURIPERINTÖÄMME	4
2.1 Lorut ja laululeikit viihdyttäjinä ja hoivaajina.....	4
2.2 Lorujen ja laululeikkien merkityksestä tänään.....	7
3 KEHITYSPSYKOLOGISIA NÄKEMYKSIÄ VARHAISLAPSUUDESTA.....	9
4 LAPSEN KEHITYS JA VUOROVAIKUTUS	14
4.1 Sikiön äänimaailma.....	14
4.2 Alle 1-vuotiaan lapsen kehitys	16
4.3 1-2- vuotiaan lapsen kehitys	19
4.4 Lapsen kielen kehitys.....	21
5 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS.....	24
5.1 Kohtukodista vanhemman syliin.....	24
5.2 Vanhemmuus.....	25
6 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN JA HAVAINNOINTI.....	27
7 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS.....	31
7.1 Tutkimustehtävät.....	31
7.2 Tutkimusmenetelmät.....	32
7.3 Kohdejoukko ja aineistonkeruu	34
7.3.1 Ammattilaisten haastattelut	34
7.3.2 Vanhempien kyselyt	35
7.4 Aineiston analyysi	36
7.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	38
8 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN POHDINTA	40
8.1 Isien ja äitien loruttelukokemuksia	40
8.2 Vanhempien roolina loruttelijana.....	45
8.3 Lorut ja laululeikit arjessa.....	47
8.4 Loru- ja laululeikkikulttuuri ja palvelut.....	50
8.5 Näkökulmia varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen.....	55
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	56
9.1 Tutkimustulosten tarkastelua	56
9.2 Opinnäytetyö oppimisprosessina	60
LÄHTEET.....	63

LIITTEET	67
Liite 1. Kysely vanhemmille loruttelusta	67
Liite 2. Haastattelurunko ammattilaiselle.....	74
Liite 3. Esittelyteksti foorumeille	76
Liite 4. Loruliite.....	77

KUVIOT

KUVIO 1 Loruttelijat isien lapsuudessa	41
KUVIO 2 Loruttelijat äitien lapsuudessa	43
KUVIO 3 Loruttelijat isien nykyisissä perheissä.....	44
KUVIO 4 Loruttelijat äitien nykyisissä perheissä	45
KUVIO 5 Lapsen reagointi lorutteluun	49

1 KUINKA AJATUS SAI SIIVET

Opiskelemme Jyväskylän Ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatusta ja sosiaalipedagogista työtä. Olemme opiskelujemme aikana teorian ja käytännön harjoittelujen kautta päässeet seuraamaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tästä syystä koemme varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen tärkeänä aiheena. Varhaisesta vuorovaikutuksesta, eli vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta, puhutaan tänä päivänä paljon ja monessa yhteydessä. Haluamme tässä työssä keskittyä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen laadun ohella vuorovaikutusta tukeviin menetelmiin. Vuorovaikutusta sisältävistä menetelmistä halusimme käsitellä opinnäytetyössämme ja tutkimuksessamme loruja ja laululeikkejä. Näiden kautta halusimme tuoda aiheemme lähemmäksi lapsiperheiden arkea.

Opinnäytetyömme avulla pohdimme, voisimmeko ammatissamme hyödyntää laululeikkejä ja loruja osana varhaisen vuorovaikutuksen tukemista? Tähän haimme tietoutta ja näkemystä ammattilaisten haastattelujen kautta. Pohdimme myös, miten niiden käyttö tukisi vanhemman ja lapsen yhdessäoloa aivan varhaisista hetkistä alkaen. Halusimme opinnäytetyössämme keskittyä lähinnä vanhempien kokemuksiin ja ajatuksiin lorujen ja laululeikkien käytöstä heidän perheensä arjessa. Kuinka paljon ja miten vanhemmat nykyisin loruttelevat sekä laulelevat vauvoilleen? Käsittelemme opinnäytetyössämme myös lorujen ja laululeikkien merkitystä suomalaisessa kulttuurissa ennen ja nyt. Pohdimme myös niiden roolia tulevaisuudessa. Haluaisimme työllämme tuoda esille kysymyksen, onko isovanhempiemme meille jättämä perinnetieto lorujen ja laululeikkien suhteen jäämässä unholaan nykyteknologian mahdollistamien uusien lasten viihdytysmuotojen alle? Onko suullinen loruperinne unohtumassa? Vai ovatko laululeikit ja lorut vain muuttaneet muotoaan?

Tutkimusmenetelmänä käytimme haastatteluja ammattilaisille sekä teemoitettua kyselyä vanhemmille. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä ja kesällä 2009.

2 LORUT JA LAULULEIKIT – OSA KULTTUURIPERINTÖAMME

2.1 Lorut ja laululeikit viihdyttäjinä ja hoivaajina

Heidi Ahonen (1993) toteaa, että musiikki on aina ollut tunteiden kieli, jonka avulla ihminen on voinut ilmaista rakkautta, vihaa, pelkoa, iloa, surua, ym. tunteita. Yksi musiikin synnyn selitys Ahosen mukaan on ihmisen kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tarve. Laulaminen on kuulunut luonnollisena osana arkipäivään ja työnteekoon suomalaisessa kulttuurissa. Musiikilla on ollut tärkeä tehtävä kansanperinteessämme, esimerkiksi kehtolauluperinteellä on ollut vahvat juuret kaikkialla Suomessa. (Ahonen 1993, 25–27.)

Suomenkielisen lastenrunouden juuret löytyvät kansanrunoudestamme sekä ruotsinkielisestä taidenrunoudesta. Vanhimpia lastenloruja löytyy Elias Lönnrotin *Kantelettaresta*, joka ilmestyi vuonna 1849. Lastenrunoja ruotsiksi kirjoitti esimerkiksi runoilija Zachris Topelius. (Heinonen 2001, 131.) Modernin suomalaisen lastenrunouden tunnetuin henkilö on Kirsi Kunnas. Häneltä ilmestyi vuonna 1954 teos *Hanhiemon iloinen lipas* sekä kaksi vuotta myöhemmin *Tiitäisen satupuu*. (Mts., 134.)

Ulla Lipponen (2001) näkee, että lorut, laulut ja leikit ovat viihdytys- ja hoivaperinnettä. Vanhojen lastenlorujen nimet kuvaavat, mihin tilanteisiin niitä vanhemmat ovat käyttäneet. Lipponen toteaa, jotta lorujen sanoma avautuisi, olisi kysyttävä kuka laulaa ja kenelle laulaa, mitä, missä, milloin ja miksi laulaa? Perinne on Lipposen mukaan nähtävä osana ihmisten välistä vuorovaikutusta. Samoin voi löytää myös vastauksen siihen, millaisena lapsen kasvaminen nähdään aikansa lorujen ja laulujen valossa. Lipponen jakaa viihdytys- ja hoivaperinteen lajit kylvetysloruihin, kehtolauluihin, viihdytyslauluihin tai -

loruihin, viihdytysleikkeihin, puheopetusloruihin sekä hoivahokemiin. (Lipponen 2001, 86–89.)

Kylvetyslorut olivat loitsuja, joita luettiin esimerkiksi vastasyntyneen kylvetämisen ja kapaloinnin yhteydessä. Kylvetysloruja käytettiin etenkin saunassa, mikä toimi ennen vanhaa yleisimmin synnytyspaikkana. Sauna oli pyhä paikka. Kylvetysloruilla toivottiin vauvalle hyviä asioita, kuten onnea, luonnetta ja terveyttä. Sauna ja kylvetyslorut olivat myös myöhemmin osana lapsen elämää. Loruilla uskottiin olevan lasta suojeleva ja parantava vaikutus. Kylpemisen yhteydessä luetut lorut ja loitsut sisälsivät toiveita mm. lapsen suotuisasta kehityksestä. Kylvetysloruilla manattiin myös pois esimerkiksi tuolloin lapsia usein vaivaavaa yskää. (Lipponen 2001, 89–91.)

Kehtolaulut toimivat etenkin lapsen rauhoittamiskeinona. Ennen uskottiin, että itku voi vahingoittaa vauvaa. Tuudittajana ei välttämättä toiminut lapsen äiti, vaan se henkilö, joka ei kyennyt muuta työtä tekemään (isoäidit, vanhemmat sisarukset). Varhaisissa kehtolauluissa esiintyi paljon kehotuksia, kuten *Nuku!* ja *Älä itke!* Lapsesta käytettiin laulujen yhteydessä monenlaisia hellittelynimiä, kuten *tuomen kukka*, *allin lapsi* ja *hempukka*. Tuudittaja saattoi pyytää lauluissa tuuditusapua personoidulta unelta, Uni-ukolta. Kehtolauluissa saattoi ilmetä äidin tulevaisuuden toiveita, mutta myös äidin jaksamattomuudesta. Äidit saattoivat kehtolauluissa toivoa esimerkiksi lapsen kuolemaa. Tähän toiveeseen vaikuttivat perheen eläminen keunoissa oloissa ja köyhyys sekä se, että imeväisikäisiä menehtyi ennen paljon sairauksiin. Kehtolaulut ilmaisivat ennen siten myös tuudittajan raskaita mielialoja. (Lipponen 2001, 91–98.)

Pirkko Siltala (2003) kuvailee, kuinka kansanrunouteemme on tallennettuna raskauden, synnytyksen ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitys vauvalle ja hänen vanhemmilleen. Esimerkkinä Siltala kertoo, kuinka tuudittaja pystyi luomaan nukuttaessaan itselleen rauhoittavan mielentilan työnsä paineista. Kuten Lipponen myös Siltala toteaa, kuinka tuudittaja sai lauluissaan purkaa ajatuksiaan ja tunteitaan, kuten huolta, murhetta ja väsymystä lasten hoitoon.

Kehtolaulut sisälsivät ennen aiheita myös isän poissaolosta ja pelkoa kuolemasta. (Siltala 2003, 9-15.)

Viihdytyslorut oli suunnattu lähinnä hieman vanhemmille lapsille, kuin kapallissa oleville. Viihdytyslorut pitivät sisällään esimerkiksi arjen erilaisia askareita, työtä, juhlia, ruokaa ja vierailuita kaupunkiin tai kirkkoon. Muita esillä olevia aiheita olivat esimerkiksi häät, kuolema sekä eläimet. Viihdytyslorut toimivat lapsille hyvin opettavaisina maailman asioista. (Lipponen 2001, 98–109.)

Viihdytysleikit avasivat kapalosta ulos kasvaneelle lapselle paljon uusia asioita ja mahdollisuuksia ja lapsi oppi tuntemaan oman kehonsa. Leikeissä esiintyi samat aiheet kuin viihdytysloruissakin. Leikkejä leikittiin lorujen tahdisa sopivan tilaisuuden tullen. Apuna käytettiin mm. polvea, jolla lasta hyppytettiin (Lipponen 2001, 109–111.) esimerkiksi tällaisen lorun tahtiin:

*Körö, körö kirkkoon,
papin muorin penkkiin,
ruskealla ruunalla,
valkealla varsalla,
kirjavalla kissalla,
kolipäällä koiralla,
pikipäällä pässillä,
laukkipäällä lampaalla –
peltojen ylitse,
aitojen alitse,
kilikello kaulassa,
punaisessa nauhassa,
pom pom, pom pom, pom!*

(Helakisa 2007, 26.)

Puheenopetuslorut toimivat tärkeinä opetusvälineinä koko maassa. Vanhemmat halusivat lapsen oppivan puhumaan mahdollisimman pian ja siksi tähän kiinnitettiin paljon huomiota. Lapsen aikaisin puhumaan oppiminen koettiin joissain puolilla maata kunniakkaana vanhemmille, mutta se esti myös lasta joutumasta pilkan kohteeksi. (Lipponen 2001, 112–113.)

Hoivalorut toimivat apuna niin sanotuissa kriisitilanteissa, joissa lapsi ei rauhoittunutkaan, vaan osoitti mieltään esimerkiksi itkemällä tai uhmaamalla kiel-

toja ja käskyjä. Loruilla oli suostutteleva asenne, mutta myös pelottelu oli hyväksytty tapa saada lapsi tottelemaan. Pelottelulla oli tarkoitus suojella lasta esimerkiksi eksymästä metsään tai hukkumasta. (Lipponen 2001, 113–117.)

2.2 Lorujen ja laululeikkien merkityksestä tänään

Tänä päivänä tunnettuja lastenrunoilijoita ovat esimerkiksi Hannele Huovi sekä Leena Laulajainen. (Heinonen 2001, 136.) Pirkko Siltala (2003, 15) kokee, että kehtolauluille on muotoutunut tänä päivänä ensisijaisesti tunteiden, huolenpidon ja kannattelun merkitys. Tämän ajatuksen voi nähdä esimerkiksi kauniista Hannele Huovin kirjoittamasta runosta, jonka olemme myös valinneet opinnäytetyömme nimeksi:

Kun on oikein pieni

*Kun on oikein pieni
voi lentää linnun untuvalla,
nukkua orvokinlehden alla,
kun on oikein pieni.*

*Kun on oikein pieni
voi keinua heinässä heiluvassa,
levätä kukassa tuoksuvassa,
kun on oikein pieni.*

*Kun on oikein pieni
voi istua lumihutaleille,
liittää maailman tuulien teille,
kun on oikein pieni.*

(Perkiö & Huovi 2002, 11.)

Aili Helenius (2004) näkee leikin siltana todelliseen, mutta lapselle vielä outoon maailmaan. Pienet leikit Heleniuksen mukaan houkuttelevat lasta kommunikoimaan ja innostavat vuorovaikutukseen. Lapsi alkaa esimerkiksi seurilla hoitajansa suun liikkeitä, jäljitellä toistuvia toimintoja ja alkaa vuorotella leikittäjän kanssa. (Helenius 2004, 17.) Jari Sinkkonen (2004) painottaa leikin toistamisen tärkeyttä, jotta vauva oppii tunnistamaan käsikirjoituksen. Sinkkonen toteaa, että vauvan mielihyvä syntyy siitä, kun hän tunnistaa leikin kaavan ja pystyy ennakoimaan sen. (Sinkkonen 2004, 72.)

Laulut, lorut, syli- ja käsileikit tuovat iloa lapselle ja tekevät lapselle myös äidinkieltä tutuksi. Aikuisen ja lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana hyviä yhteisiä leikkejä ovat esimerkiksi körötys-, kosketus- ja kurkistusleikit. Lauluttelu, leikkiminen ja loruttelu voidaan liittää eri arkitilanteisiin, tilanteisiin, joissa vuorovaikutus on läheistä. Juuri loruttelun kautta vuorovaikutusta voidaan syventää, ja siitä on iloa niin aikuiselle että lapselle. Yhdessäolon kautta lapsi kokee, että hänestä välitetään. Laululeikit kehittävät myös lapsen havaintoja ja kuuntelutaitoja. Leikkiin kuuluva säännönmukaisuus auttaa lasta ennakoimaan tulevaa ja ottamaan myöhemmin itse osaa leikkiin. Loruissa lasta viehättää Heleniuksen ja Korhosen mukaan ensisijaisesti rytmi. Leikkilorun tehoa täydentää kosketus, esimerkiksi lapsen kämmeneen tai selkään. Näin lapselle alkaa selvitä leikin tarkoitus ja vähitellen myös sanojen merkitys. (Helenius & Korhonen 2005, 4-5.)

Ollaranta ja Simojoki (1989) kokevat esivanhempiemme jättäneen meille rikkaan loru- ja lauluperinnön, jonka olemassaolon olemme kyllä aina tienneet, mutta emme tiedostaneet. He varmaan ajattelivat tällä sitä lorujen merkityksen ja vaikutuksen laajuutta niin lapseen kuin aikuiseenkin. Rauhallinen, tasaisena toistuva heijausliike ja rakkaan tutun aikuisen sanoma loru tai laulama laulu tuovat lapselle mielihyvän ja turvallisuuden tunteen. Tuohon tunteeseen lapsi voi nukahtaa tai jatkaa leikkiä, kun paha mieli on hävinnyt. (Ollaranta & Simojoki 1989, 91.)

Lipponen (2001) uskoo, että lapsia viihdytetään vanhoilla keinoilla vielä tänäkin päivänä. Hän kuitenkin näkee, että perinne on ohennemassa. Tähän voi vaikuttaa viihdytys- ja hoivaperinteen vieras sisältö ja lorujen vaikea ymmärrettävyys murteiden takia. Lipponen kuitenkin toteaa, että perusta perinteellä on muuttumaton. Tämä perusta on lapsen ja hoitajan välitön henkilökohtainen vuorovaikutus. Hän uskookin, että vanhoista keinoista voi löytää tänä päivänä hoitotyöhön paljon virikkeitä, jotka viehättää myös nykylapsia. (Lipponen 2001, 117–118.)

3 KEHITYSPSYKOLOGISIA NÄKEMYKSIÄ VARHAISLAPSUUDESTA

Varhaisen vuorovaikutuksen teorioihin kuuluvat vahvasti kaikki persoonallisuuden kehitysteoriat. Juuri nämä teoriat pyrkivät selittämään lapsen persoonallisuuden kehityksen heti syntymästä lähtien vuorovaikutuksessa hoitavan aikuisen kanssa. Persoonallisuuden kehitysteorioissa varhaislapsuuden merkitystä korostetaan paljon. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2008, 145.) Persoonallisuuden kehitysteoreetikoita ovat mm. Margaret Mahler, Erik H. Erikson sekä Daniel Stern.

Jean Piaget (1896 – 1980) tutki lasten ajattelun ja kielen kehitystä ja loi kognitiivisen ajattelun teorian. Lapsen ajattelun kehittyminen jakautuu neljään vaiheeseen, joista tutkimuksemme kannalta keskeisin on ensimmäinen vaihe eli Sensomotorinen vaihe (0-2 vuotta). Vaikka Piaget on jakanut nämä siirtymävaiheet tiukasti tiettyihin ikävuosiin, niin pitää kuitenkin muistaa, että siirtymäajat eri yksilöillä vaihtelevat. (Vilkkö-Riihelä 2003, 198.) Piaget'n mukaan lapsen ajattelu on sidoksissa hänen sosiaalisen kentän muutoksiin. Niin tunne-elämän häiriöt tai vaikeat kotiolot kuin myös palaute, kannustus ja virikkeet vaikuttavat omalta osaltaan kognitiiviseen kehitykseen. (Vilkkö-Riihelä 2003, 216.)

Piaget korosti teoriassaan lapsen ajattelun muotoutuvan lapsen kokemusten pohjalta, eli ympäristön tarjoamien virikkeiden avulla. Lapsi alkaa muodostaa maailmastaan aisteihin perustuvia (= senso-) sisäisiä malleja (= skeema), joiden avulla hänen muistinsa alkaa kehittyä. (Karling ym. 2008, 138.) ”*Lapsen ajattelu kehittyy aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa*” (Vilkkö-Riihelä 2003, 216). Lapsi alkaa tutustumaan ympäröivään maailmaansa havaintojensa avulla. Samalla hän vähitellen alkaa opetella, kuinka toimia suhteessa tekemiinsä havaintoihin. (Karling ym. 2008, 134.) Lapsi oppii myös pysyvyyden käsitteen niin paikkojen kuin asioiden suhteen; vaikka vanhemmat

eivät juuri tietyllä hetkellä olisikaan lapsen näköpiirissä, niin he ovat kuitenkin olemassa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 88.) Lapsen ymmärtäessä vanhempansa pysyvyyden ovat esimerkiksi vanhemman kanssa leikityt kurkistusleikit lasta riemastuttavia (Vilkko-Riihelä 2003, 212).

Sensomotorisen vaiheen alkuvaiheessa lapsen tiedonkäsittely rakentuu refleksien ja aistitoimintojen varaan. Toistoina ilmentyvät erilaiset liikesarjojen harjoittelut auttavat kehittämään vauvan toimintamalleja aivoissa. Näiden muutosten myötä kolmen-neljän kuukauden iässä esimerkiksi vauvan käden ja silmän yhteistyö on huomattavasti parantunut. Sensomotorisen vaiheen aikana lapsi myös havaitsee, että hän saa itse aikaan muutoksia ympäristössään. (Vilkko-Riihelä 2003, 211.) Hän esimerkiksi huomaa, että itkiessään tai hymyillessään hän saa tietynlaisen vastauksen vanhemmaltaan.

Koko tämän vaiheen aikana lapsen sisäiset skeemat kehittyvät jatkuvasti; istuminen, konttaaminen, tavaroihin tarttuminen, käveleminen ja vieraiden ihmisten erottaminen tutuista (10 kk ikäisenä) tuovat lapselle uusia näkökulmia. Näissä tilanteissa lapsen aivoissa tapahtuu akkommodaation (=koko tietorakenteen muuttaminen) ja assimilaation(=uuden tiedon sulautuminen vanhaan) kautta muutoksia skeemoihin. (Vilkko-Riihelä 2003, 211.)

Margaret Mahler (1897 – 1985) loi psykologisen syntymän teorian, joka käsittelee lapsen minuuden syntymistä. Mahlerin mukaan lapsen psykologinen syntymä tapahtuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana, jolloin lapsi tajuaa oman erillisyytensä suhteessa omaan hoitajaansa ja yksilöityy. (Vilkko-Riihelä 2003, 199.)

Mahlerin teorian ensimmäistä vaihetta Autismi (n. 0-2kk) on kritisoitu nykyään paljon. Mahler näki, että vauva olisi syntyessään kuin tyhjä taulu eikä osaa reagoida ympäröivään sosiaaliseen maailmaan eikä kommunikoida ympäristönsä kanssa. (Karling ym. 2008, 148.) Nykypäivänä pikkulapsitutkimusten tulosten myötä vastasyntynyt kuitenkin nähdään aktiivisena ja osallistuvana. Mahlerin teorian toisessa vaiheessa toisen elinkuukautensa aikana vauvalla alkaa muodostua symbioottinen suhde äitiin; äiti toimii pahan olon poistajana

(nälkä, likainen vaippa jne.) ja silloin vauva kokee olevansa yhtä äidin kanssa. Symbioosi alkaa asteittain purkautua ennen puolen vuoden ikää ja on purkautunut yksilöitymisen edellyttämällä tavalla ennen toisen ikävuoden loppua. (Vilkko-Riihelä 2003, 226–227.)

Tuolloin alkaa teorian kolmas vaihe, separaatio-individaatioprosessi, joka on jaettu neljään osaan. Se kestää lapsen kolmanteen ikävuoteen. (Karling ym. 2008, 149.) Psykologinen eriytyminen hoitajasta ei ole lapselle mahdollinen ennen kuin hän on saanut muodostettua riittävän autonomian, minäkuvan ja itseriippuvuuden tunteen. (Etazady.) Mahlerin mukaan tämä prosessi kulkee seuraavien vaiheiden kautta: Eriytyminen ja kehominän muodostuminen (n.5-10 kk), Harjoitteluvaihe (n.8-15 kk), Uudelleen lähentymisen vaihe (n.15–24 kk) ja Yksilöityminen (kolmas ikävuosi). Eriytymisen ja kehominän muodostumisen vaiheessa lapsi alkaa ymmärtää oman fyysisen erillisyytensä hoitajaansa. Vuorovaikutuksen kannalta lapsi alkaa tavoitella hoitajansa katsetta, johon hoitaja reagoi takaisin katseella ja hymyllä. Harjoitteluvaiheessa lapsi omalla liikkumisellaan saa aikaan hyvän olon tunteen itselleen. Hoitaja kannustaa ja kehuu lasta tämän suorituksista, joista lapsi saa onnistumisen tunteita. Uudelleen lähentymisen vaiheessa lapsi voi alkaa ahdistumaan. Hoitaja on jatkuvan seuraamisen ja komentelun kohteena. Tällöin puhutaan äitiä ”pakottavista” leikeistä, joilla lapsi haluaa äidin toimivan tahtonsa mukaan. Vanhemman reaktioista näihin leikkeihin ja muihin lapsen koetteluihin lapsi alkaa ymmärtää, ettei saa aina tahtoaan läpi. Yksilöitymisvaiheessa lapsi joutuu hyväksymään itsensä ja toiset hyvine ja pahoine puolineen. Hän ei olekaan kaikkivoipa maailmannapa, vaan hän on saa oman osansa vanhemprien huomiosta näiden jakaessa huomiotaan myös muualle. (Vilkko-Riihelä 2003, 227–229.)

Erik H. Erikson (1902–1994) tunnetaan psykososiaalisten kriisien teoriasaan; Ihmisen elämä koostuu kahdeksasta eri elämänvaiheesta, joissa kussakin on tiettyjä haasteita, kriisejä, joista ihmisen on selvitettävä. (Vilkko-Riihelä 2003, 254.) Näistä kriiseistä kaksi ovat Eriksonin teorian tutkimuksemme kannalta olennaiset tarkastella lähemmin: Perusluottamus – epäluottamus -kriisi (ensimmäinen ikävuosi) sekä Itsenäisyys – häpeä ja epäily -kriisi (taaperro)(Vilkko-Riihelä 2003, 254–256).

Perusluottamuksen luominen on tärkeä pohja varhaiselle vuorovaikutukselle. Lapsi huomaa, että hänen toiveillaan on merkitystä ja että häntä rakastetaan. Itsenäistymisen kokemukset syntyvät pienistä onnistumisen kokemuksista. Lapsi uskaltautuu kokeilemaan ja alkaa luottamaan itseensä. (Karling ym. 2008, 146.) ”*Kun hän luottaa muihin, hän voi myös luottaa itseensä*” (Vilkko-Riihelä 2003, 254).

Eriksonin teorian mukaan lapsella on jo kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana itsenäisiä pyrkimyksiä. Nämä autonomian kokemukset rakentuvat niissä tilanteissa, joissa lapsi saa palautetta omasta toiminnastaan hoitajaltaan. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 104.) Itsetunnon kehittyminen tässä vaiheessa riippuu siitä, kuinka lapsen vanhemmat suhtautuvat lapsensa tekemisiin. Itsenäistyminen kehittyy hyvin, jos vanhemmat sopivissa määrin kannustavat ja ovat tukena lapsen itsenäisissä yrityksissä. Näiden itsenäisyyteen viittaavien toimien latistaminen heti alkuunsa saa lapsella aikaan häpeän tunteen. Toisaalta taas liiallinen ”Antaa lapsen tehdä mitä haluaa” -asenne voi saada lapsen tuntemaan itsensä arvottomaksi, hylätyksi. Tällöin lapsi voi alkaa epäilemään omia kykyjään. (Vilkko-Riihelä 2003, 254.)

Daniel Stern (1934-) on pyrkinyt kuvaamaan vauvan kokemusmaailmaa vauvan itsensä kautta. Hän näkee vauvan aktiivisena vuorovaikuttajana. Hän myös näkee, että vauvalla on aistimuksia minästä paljon ennen minätietoisuutta. Stern pyrkii kuvailemaan, kuinka vauvan sisäinen kokemus omasta itsestään kehittyy niin yksilönä kuin suhteessa muihinkin ja kuinka maailma hänelle avautuu. Stern on jakanut teoriansa viiteen eri maailmaan, jotka vastaavat minäkokemusten ja ihmissuhteiden erilaisia tasoja. Nämä maailmat ovat tunteiden maailma (0-6 vk), lähin sosiaalinen maailma (7 vk-4½ kk), mielenmaisemien maailma (4½ kk-1 v), sanojen maailma (1v-2 v) sekä kertomusten maailma (n. 3v-4v). (Karling ym., 2008, 153.)

Stern on kehittänyt myös teorian minän tunnoista. Hän on jakanut minän tunnon vaiheet viiteen eri osaan: Orastavan minän tunto (0-2kk→), Ydinminän tunto (2-6kk→), Subjekttiivisen minän tunto (7-15kk→), Kielellisen minän tunto

(15-18kk→) sekä Tarinallinen minän tunto (36kk→). Minän tunnon teoriassa Stern painottaa, että tätä kehitystä tulisi ymmärtää lapsen arkisten ja jokapäiväisten vuorovaikutustilanteiden kautta. Tämä siksi, että minäkokemukset rakentuvat Sternin mukaan relationaalisesti eli vuorovaikutustilanteissa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 107–109.)

Olennaista orastavan minän tunnon rakentumisessa on, että lapsen oman toiminnan tai kokemisen kautta syntyy kehollinen kokemus. Esimerkiksi hoitotilanteessa vauva aistii näkönsä, kuulonsa ja lihastuntonsa avulla hoitajan rauhallisuuden. Ydinminän tunnon vaiheessa lapsi alkaa vaikuttaa niin sensorisesti, emotionaalisesti kuin sosiaalisestikin kehittyneeltä. Vuorovaikutus ilmenee katseella, hymyllä ja jokeltelulla. Stern kokee, että vuorovaikutuksessa hoitaja säätelee lapsen vireystilaa, tuntemusten voimakkuutta sekä ruumiillisia kokemuksia. Esimerkiksi hoitajan puhetapa, katse ja hoitaminen saavat lapsessa aikaan erilaisia tuntemuksia (innostuminen, levollisuus, hyvä olo). Näiden toistuvien vuorovaikutuskokemusten kautta lapselle rakentuu ns. sisäistetty kumppani, joka on näiden kokemusten kautta muodostunut muisto toisesta. Lapsi tuntee yhteyttä ja yhdessäoloa hoitajansa kanssa, mutta säilyttää itsestään silti kokemuksen erillisenä olentona. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 109–112.)

Subjektiiivisen minän tunnon vaiheessa lapsi alkaa tarkoituksenmukaisesti kommunikoida toisen kanssa ja varsinkin omista kokemuksistaan. Hän huomaa, että hänellä on sisäisiä kokemuksia, joita voi vuorovaikutustilanteissa ilmaista. Kielellisen minän tunto liittyy lapsen kielen kehitykseen. Hän alkaa ymmärtää kielen merkitystä ja kuinka käyttää sitä (esineiden nimeäminen jne.). Tarinallisen minän tunnon vaihe alkaa kolmannelta ikävuodesta eteenpäin. Lapsi kykenee tällöin kertomaan kertomuksia. Hän kykenee jäsentelemään ja yhdistelemään asioita, tapahtumia ja ihmisiä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 112–113.)

John Bowlby (1907–1990) tunnetaan hänen kiintymykseen kohdistuneesta tutkimuksestaan evoluution näkökulmasta: kiintymyssuhde turvaa lapsen säilymisen hengissä (Vilkko-Riihelä 2003, 463). Kiintymyssuhdeteoria, jonka läh-

tökohtana on vauvan synnynnäinen tarve kiinnittyä toiseen ihmiseen, on teoria vauvan ja hänen hoitajansa kiinteästä suhteesta (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 97).

Peruskiintymyksensä lapsi luo hoitajaansa (yleensä äiti) ensimmäisten elin-kuukausiensa aikana. Kiintymyssuhdemalli muodostuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Tuolloin muodostuvat ne perusmallit, joiden mukaan lapsi myöhemmässä elämässään suhtautuu muihin ihmisiin. (Vilko-Riihelä 2003, 650.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee, että hän on rakastettu ja hänen tunteillaan ja tarpeillaan on merkitystä, jolloin lapsi oppii luottamaan itseensä ja muihin ihmisiin. Hän oppii, että hän voi myöhemmin luottavaisesti muodostaa uusia ihmissuhteita. (Karling ym. 2008, 158–159.)

Turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde viestii epä johdonmukaisesti suhteessa lapsen tunnekokemuksiin toimivasta aikuisesta. Vaihtelevat tai jopa välinpitämättömät reaktiot lapsen tunneilmauksiin eivät auta lasta ennakoimaan ja ymmärtämään, mitä omista tunteista ja niiden ilmaisusta seuraa. Lapsi kuitenkin tarvitsee aikuisen apua tunteidensa kanssa ja hakee vuorovaikutusta, jolloin nämä tunneilmaisut saattavat korostua. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 100.)

4 LAPSEN KEHITYS JA VUOROVAIKUTUS

4.1 Sikiön äänimaailma

Sikiön aisteista ensimmäisenä kehittyy ihon tuntoaisti. Sikiö tuntee liikkeit ihollaan lapsiveden värähtelyn välityksellä ennen kuin kuuleminen on hänelle mahdollista. (Karling ym. 2008, 98.) Viidennen raskauskuukauden viikot (17.–20. raskausviikko) ovat äideille ihania aikoja. Suurin osa äideistä alkaa tuntea tuolloin vauvansa liikkeit. (Gyldén 2004, 37–38.)

Seitsemäntenä raskauskuukautena vauva kuulee kohtuun ääniä. Vauva kuulee äidin puheen lisäksi äidin sydämen lyönnit sekä voimakkaita ääniä ympäristöstä. (Karling ym. 2008, 90.) Kivelä-Taskinen (2008) puhuu sikiön polyrytmisistä maailmasta: äidin sydämen lyönnit, aineenvaihdunnan äänet sekä äidin oma ääni sekoittuvat kohdun ja äidin ruumiin ulkopuolelta tuleviin ääniin, jotka kaikki kulkevat eri rytmeissä toisiinsa nähden (Kivelä-Taskinen 2008, 34). Tutkimukset ovat osoittaneet sikiön sykkettä tarkkailtaessa, kuinka sikiö erottaa ulkoapäin tulevia uusia ääniä kuuden-seitsemän kuukauden ikäisenä. Musiikilla tehdyt kokeet osoittavat samoja tuloksia. Sikiö kykenee erottamaan musiikinlajit ja jopa lastenlorut toisistaan. (Morris 2008, 116.)

Helsingin yliopiston Kognitiivisen aivotutkimuksen yksikkö on tuottanut ensimmäisenä Suomessa kokeellista tietoa sikiöiden äänimuistista. YLE Tiede julkaisi vuonna 2003 uutisen ”Ihminen oppii ja muistaa jo sikiönä”, joka käsittelee Kognitiivisen aivotutkimuksen yksikön tekemää tutkimusta äänien havaitsemista ja oppimista viimeisillä raskausviikoilla. Tutkijana toiminut Minna Huotilainen kertoi uutisessa, kuinka tutkimustulokset osoittavat kuulon erottelukyvyn kehittyvän puheen osalta huomattavasti aikaisemmin kuin tähän asti on uskottu. Huotilainen toteaa uutisessa, kuinka vastasyntynyt tunnistaa äitinsä äänen ja äidinkielen. Hänen mukaan vauvalla on myös itsellään tarve tuottaa ääntä ja kiinnittää huomionsa puheeseen. Huotilainen toteaaakin, että raskausaikana opittu tieto ihmisäänestä suuntaa vauvan myöhempää tarkkaavaisuutta. Tutkimus osoitti myös sen, että sikiö kykenee erottamaan eri äänet toisistaan, vaikka ei tiedäkään niiden merkitystä. (YLE Terveys 2003.)

Sikiön kuullessa äidin ääniä, hänen aivonsa saavat jatkuvasti kehitymiselle tärkeitä ärsykeitä. (Karling ym. 2008, 98.) Vuoren ja Laitisen (2005) mukaan ääni, liike ja rytmi muokkaavat ja rakentavat syntymättömän vauvan tietoisuutta (Vuori & Laitinen 2005, 107). Vuori ja Laitinen toteavat, että sikiö on kohdussa kuin äänikylvyssä. Sikiö vastaanottaa värähtelyä, kuuntelee ja tuntee äänet koko kehollaan. Vauva reagoi jo kohdussa äänenvoimakkuuteen, korkeuteen ja tempoon. Äidin ääni toimii vauvalle tunteiden kielenä. Tämä kieli vaikuttaa lapsen tunteiden ja minän varhaiseen kehitykseen. Varhainen vuo-

rovaikutus alkaa Vuoren ja Laitisen mukaan siis jo raskauden aikana. (Vuori & Laitinen 2005, 107–109.)

Minna Huotilainen (2004) uskoo, että sikiöaikaisella puheen (etenkin äidin puheen) ja musiikin kuulemisella on hyvin tärkeä merkitys vastasyntyneelle. Hän toteaaakin, että vastasyntynyt on taitava musiikin ja puheen kuuntelija. Vastasyntynyt pystyy tunnistamaan puheäänien perusteella etenkin äidin, mutta myös ne henkilöt, jotka ovat puhuneet äidille jatkuvasti raskauden loppuvaiheilla. Huotilaisen mukaan sikiö liittyy yhteisön jäseneksi jo kohdussa, juuri näiden äänien tuomien muistikuvien kautta. Huotilainen mainitsee, että äidin laululla on vauvan tunnetiloja tasoittava vaikutus, joka on vauvan elämässä tulevaisuuden kannalta merkittävä tekijä. Laulu- ja juttelutilanteet vahvistavat Huotilaisen mukaan myös vauvan ja äidin kiinteää suhdetta. Tällainen vauvan synnynnäinen kiinnostus puheeseen ja musiikkiin todistaa Huotilaisen mukaan sen, kuinka niillä on erityinen merkitys vauvan kuulojärjestelmässä jo varhaisista kehitysvaiheista alkaen. (Huotilainen 2004, 14–16.)

4.2 Alle 1-vuotiaan lapsen kehitys

Sinusta ei ehkä kuulosta kovinkaan rajulta toiminnalta, että joku makaa hoitopöydällä puettavana tai kuiviin vaihdettavana tai kellekin kylvyssä tai saa hierontaa tai tuijottaa mobilea tai tarttuu pehmoleluun. Mutta juuri tällaisissa ponnisteluissa vauvat harjoittavat aistejaan ja oppivat, keitä ovat ja mistä heidän maailmansa koostuu. (Hogg 2001, 165)

Sikiöajalta tutut äänet, tuoksut ja liikkeet toimivat vauvalle syntymän ylittävänä siltana jäsentämällä hänelle maailmaa. (Karling ym. 2008, 98.) Vauva kokee maailmaa kokonaisvaltaisesti ja kaikilla aisteillaan. Vauva suuntautuu vaistomaisesti vuorovaikutukseen ympäröivän maailman kanssa, aluksi lähinnä ihmisten kasvojen ja äänen kanssa. Juttelu, loruilu, hyräily ja levollinen musiikki luovat vauvalle miellyttäviä kuuloaistimuksia. Näiden avulla vauva oppii tuntemaan itselleen läheisten ihmisten kanssa olemista ja vuorovaikutusta, mutta samalla vauva totuttelee myös elämään äänien kanssa. (Karling ym. 2008, 99.) Vuori ja Laitinen (2005) toteavat, kuinka musiikki on osa jokaisen vas-

tasyntyneen kokemusta maailmasta. Ei siinä mielessä, kuinka paljon vauva kuulee loruja, vaan koska musiikilliset elementit ovat osa häntä. Nämä elementit ovat rytmi, tempo ja voimakkuus. (Vuori & Laitinen 2005, 113.) Laululla on vauvan tunnetiloja tasoittava vaikutus. Laulaminen myös vahvistaa vanhempien ja vauvan kiinteää suhdetta. (Forss 2006, 92–93.)

Daniel Stern (1997) kertoo vauvojen kokevan esineet ja tapahtumat pääasias-
sa sen mukaisesti, mitä tunteita ne hänessä herättävät. Vauva ei koe esinettä
esineeksi, sillä hän ei tiedä mikä esine on tai miksi sitä kutsutaan. Vauva ei
selvästi osaa erottaa Sternin mukaan myöskään valoa, ääntä ja kosketusta
toisistaan. Vauva kuitenkin aistii ympärillä tapahtuvat asiat, niiden sävyn, ryt-
min, voimakkuuden... Stern uskoo, että jokaisen vauvan, ja aikuisen, koke-
muksella on oma tunnesävyensä. Vauvoilla tämä on vain vahvemmassa ase-
massa. Vauvat eivät vielä erota tuleeko tuntemus hänestä itsestään vai ulko-
puolelta. Vauvalla kaikki on siis yhtä, raja ulkoisen ja sisäisen maailman välillä
on epämääräinen. Stern kuvaa vauvan maailman olevan kuin yhteen nivoutu-
neita hetkien sarjoja, joista jokainen hetki on oma sarjansa liikkeessä olevia
tunteita. (Stern 1997, 27–29.)

Stern (1997) näkee, että se mikä kiinnittää vauvan huomion, koskettaa ja miel-
lyttää vauvan aisteja yleensä parhaiten. Värien kirkkaus ja intensiivisyys,
muodot, äänen rauhallisuus ja lempeä sointi, hymyilevät ihmiskasvot... Hän
kertookin, että vauvan hermojärjestelmä on virittäytynyt arvioimaan kaikkien
aistihavaintojen voimakkuutta, ja se taas auttaa vauvaa päättämään lähesty-
kö vai karttaako tuota asiaa (Stern 1997, 31–32). Tutkimukset ovat osoitta-
neet, että äidin ääni on vauvalle suosituin. On tutkittu, että vauva kykenee
erottamaan oman äitinsä äännet muiden naisten äänien joukosta. Vauvalle
mieluisinta ääntä on lempeä, maalaileva ja korkealle virittynyt puhe. Tärkeää
on myös puheen sävyjen, sointien ja rytmien vaihtelu. Niin sanottu vauvapuhe
on vauvalle tärkeää, sillä se välittää vauvalle tunteen, että puhe on osoitettu
juuri hänelle. Muuten vauva ei välttämättä sitä käsitä. Aluksi ääni on vauvalle
vain ääntä, mutta noin kuukauden iässä vauva alkaa reagoida kohti ääntä,
joka lähtee suunnilleen tämän korvan korkeudelta. (Gyldén 2004, 134.) Vau-
valle on tärkeää saada kuulla, että hänelle tärkeä ihminen on lähellä. Vauva

on saanut elää yhdeksän kuukautta äidin sydämenlyöntien säännöllisessä rytmissä. Tätä yhteyttä ja rytmiä tulisi jatkaa mahdollisimman kiinteästi vauvan ensimmäisten elinkuukausien aikana. (Ollaranta & Simojoki 1994, 7.)

Desmond Morris (2008) mainitsee, että useimmat äidit asettavat vauvaa tuudittaessaan vauvan pään vasemmalle rinnalle. Näin vauvan vasen korva erottaa paremmin äidin äänen, kun tämä laulaa tai hyräilee vauvan uneen. Vasemmasta korvasta tieto kulkee aivojen oikeaan puoliskoon, joka on erityisen herkkä juuri äänten tunteisiin vetoaville ominaisuuksille. Morriksen mukaan äidin ja lapsen välinen tunneside perustuu molemminpuoliseen kasvojen, tuoksujen ja äänien tunnistamiseen. (Morris 2008, 31.) Lapsi on ensimmäisen elinvuotensa täysin sanattoman kommunikaation varassa. Tästä syystä on tärkeää, että äiti ja isä ovat avoimin mielin vastaanottaessaan näitä viestejä. Marja Schulman (2003) puhuu äidin mielen toimivan lapsen tunteille ja mielikuville sylinä ja säilönä. Vanhemman sitoutuessa ja antautuessa vanhemmuudelle oppivat äiti ja isä tuntemaan oman lapsensa, todellisen lapsensa, viestejä yleensä paremmin. Vauvat ovat herkkiä aistimaan tunneilmapiiriä. (Schulman 2003a, 85–88.)

Näön tarkkuus on vastasyntyneellä heikko, joten syntymän jälkeiset näköaistimukset ovat tärkeitä. Näköaistimukset muovaavat isoajojen näköaivokuoressa sijaitsevien hermosolujen toimintayhteyksiä. Vastasyntynyt katselee valikoivasti. Erityisesti ihmiskasvot kiinnostavat häntä. Sosiaalinen katsekontakti syntyy noin 2-3 viikon iässä. Sosiaalinen, toiselle ihmiselle suunnattu hymy ilmestyy noin kuuden viikon iässä. Vauvan hajuaisti toimii heti syntymän jälkeen. Viiden vuorokauden ikäinen erottaa jo oman äitinsä äidinmaidon tuoksun vieraasta. Vauvan tuntiessa äidin läheisyyden ja haistaa tutun tuoksuisen maidon, hän kokee mielihyvää. Tyytyväinen vauva on houkuteltavissa vähitellen katsekontaktiin sekä vuorovaikutukseen. (Karling ym. 2008, 99.)

Mäntymaa, Luoma, Puura ja Tamminen (2003) kirjoittavat verkkojulkaisu Duodecim 119:ssä ilmestyneessä artikkelissaan ”Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys”, että tunteilla on moninainen merkitys aivoihin. Tunteet ohjaavat aivojen energia- ja informaatiovirtaa. Ne myös

integroivat aivojen toimintoja sekä vaikuttavat aivojen ja mielen toiminnalliseen järjestäytymiseen. Mäntymaa ja muut toteavat, että tunteet säätelevät myös ihmisten vuorovaikutusta ja päinvastoin. Varhainen vuorovaikutus, emotionin sekä aivojen kehitys ja toiminta muodostavat kokonaisuuden, jossa kaikki osatekijät vaikuttavat toisiinsa. Samalla näistä kaikista kumpuaa lapsen psyykinen kehitys. Mäntymaa ja muut mainitsevat, että aivojen rakenteellinen kehitys tapahtuu raskauden aikana. Toiminnallinen järjestyminen tapahtuu vasta syntymän jälkeen. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003.) Miten siis vauvojen kehitystä tulisi tukea? Sinkkonen (2007) ohjeistaa, että vauvojen kehitystä tukee parhaiten olemalla lähellä, katsomalla kauniisti, silittelemällä, laulelemalla, loruttelemalla ja leikittelemällä yksinkertaisilla leikeillä. (Sinkkonen 2007, 7.)

4.3 1-2- vuotiaan lapsen kehitys

Tamminen (2005) toteaa, että jo ennen toisen ikävuotensa alkamista (7-9kk→) lapsi tulee pikkuhiljaa tietoiseksi omasta sisäisestä kokemuksestaan, eli hänestä tulee psykologisesti kokeva. Ymmärtäessään oman mielensä eriyden toisten mielestä syntyy Tamminen mukaan vauvalla tarve, joka on voimakas ja inhimillinen; tarve ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. (Tamminen 2005, 30–31.)

Vuoden ikäinen lapsi kykenee ylläpitämään mielikuvaa vanhemmistaan. Tämä mahdollistaa sen turvallisuuden tunteen, jonka turvin lapsi voi hyvillä mielin touhuilla itsenäisesti ja tehdä turvallisissa rajoissa omia tutkimusretkiään. Välillä hän kuitenkin tarvitsee varmistuksen vanhemmistaan ja voi esimerkiksi käydä istumassa sylissä ja saa näin hellyyttä, jonka turvin on hyvä jatkaa taas omia touhujaan. (Lapsi kasvaa ja kehittyy.)

Vuoden ikäinen lapsi nauttii valtavasti vanhempien ja itsensä välisistä yhteisistä leikki- ja puuhasteluhetkistä. Esimerkiksi erilaiset taputus- ja kurkistusleikit, esineen ottamiset ja antamiset ovat suosittuja leikkejä loruleikkien ohella. Varsinkin kurkistusleikkien kautta lapsi voi harjoitella hauskan pidon lisäksi pois lähtemistä ja palaamista. Osallistuminen vanhemman kanssa oikeisiin töihin

on lapsesta todella palkitsevaa (esimerkiksi leipominen ja tiskaus). Tämänkaltaisen yhdessä touhuaminen ja myönteinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on lapsen kehityksen kannalta todella tärkeää. Se tuo yhteistä iloa kummallekin osapuolelle. (Lapsi kasvaa ja kehittyy.) Lapsi oppii vuorovaikutusta toisten kautta leikin välityksellä. Leikki on lapsen ominainen tapa toimia. Leikin ei tarvitse olla ainoastaan leluja vaan myös lukeminen tms. voi olla leikkimistä. Yhdessäolo on tärkein tekijä. (Ahlström 2006, 110.)

Lapsen eriytyminen vanhemmistaan henkisesti alkaa lapsen toisen ikävuoden lopulla. Hän alkaa ymmärtää, että vanhemmat eivät ole olemassa vain ja ainoastaan häntä varten. Hän alkaa ymmärtää, että hän itse on erillinen ihminen. Tämä voi näkyä lapsen pelkona menettää vanhempansa, jolloin tarve seurata vanhempia on vahva. Takertumisvaiheen jälkeen lapsella on halu toimia entistä itsenäisemmin. Hänellä on suuri halua suoriutua jokaisesta arjen puuhasta itse (hampaiden pesu, peseytyminen, kirjan katselu jne.). Uudet kontaktitavat vanhempaan leikin ja puheen kautta alkavat näkyä lapsen toiminnassa. Siitä, kuinka vanhempi reagoi näihin uusiin, hienoihin taitoihin, lapsi peilaa omaa arvoaan ja merkitystään. Tässä iässä lapsella voi olla myös monia pelkoja, esimerkiksi putoaminen tai kovat äänet. Tunne-elämän kehityksen edesauttamiseksi vanhemman olisi hyvä ymmärtää lapsen tunteita ja sanoittamalla opettaa lasta tunnistamaan noita tunteita. (Lapsi kasvaa ja kehittyy.) Lapsella alkaa myös kehittyä alkeellinen syy-seuraussuhde (Vilkko-Riihelä 2003, 212). Kiukuttelevan tai väärin tehneen lapsen olisi tärkeä saada mahdollisuus lohdutukseen sekä saada tunteen siitä, että vaikka hän olisi kuinka kiukutteleva tai tehnyt pahaa, niin hän on silti vanhemmilleen rakas. (Lapsi kasvaa ja kehittyy.)

Tommy Hellsten (1993) näkee, että vauva on ympäröity hänen omaan elämänsä vaikuttavilla peileillä, hänen omilla sukulaisillaan. Jokainen näistä peileistä peilaa lapselle ne hyväksytyt ja kielletyt tunteet ja teot, joita vauva tuottaa. Itkiessään ja peilatessaan itkuaan äitinsä kautta vauva ymmärtää, mistä itku johtuu ja onko se hyväksyttyä. Kaikki mitä vauva tekee (nauru, käsien liikkeet jne.) peilautuvat meistä aikuisista tunteina ja reaktioina takaisin hänelle. Näistä peilauksista vauva tekee omat johtopäätöksensä: ahaa! Tämä on siis

hyväksytyä! Olen olemassa ja minut hyväksytään tällaisena kuin olen. (Hellsten 1993, 22.)

4.4 Lapsen kielen kehitys

Karl König (2007) näkee kielen kahtia jakautuneeksi olemukseksi. Toisaalta sitä tuotetaan itse (motorinen eli puhuminen), mutta sitä myös vastaanotetaan (sensorinen eli kuuleminen). Jotta kieli siis voisi ilmetä, pitää näiden kahden toimia yhdessä. Jotta lapsi oppii nimeämään asioita, on hänen ensin vastaanotettava asian nimi, näin siis olla valmis puheen kuulemiseen. (König 2007, 34.)

Ahlströmin (2006) mukaan lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus luo lapsen puheen kehitykselle perustan. Ahlström toteaa, että kielen kehittyminen alkaa äidin ja vastasyntyneen luodessa katsekontaktin. Toisin kuin König, Ahlström näkee, että pelkkä kuuloaisti ei ole merkittävin aisti puheen oppimisessa vaan näköaistilla on myös suuri merkitys; lapsen ja äidin välistä vuorovaikutusta hallitsevat suuresti näköyhteys ja katsekontakti. Aluksi varhainen vuorovaikutus on sanatonta keskustelua. (Ahlström 2006, 107.)

Vauvan kielen oppimiselle tärkeää on kielen kuuleminen. Aluksi vauva omaksuu kieltä passiivisesti. Vauva välittää ja vastaanottaa tietoa ilmeillä ja eleillä, kokonaisvaltaisesti. Aluksi vauvalla ei ole sanoja kuvaamaan tunteita, joten tunneviestit kulkevat kasvoista kasvoihin. Jo vastasyntynyt hakee aktiivisesti katseyhteyttä. Tämä on varhaisessa vuorovaikutuksessa erityisen tärkeää niin sanotun peilifunktion takia. Vauva käyttää katsettaan kaksisuuntaisena peilinä. Katsoessaan vanhempansa kasvoihin ja vanhemman ilmeisiin hän samalla näkee millainen hän itse on. Noin kolmenkuukauden iässä vauva alkaa kehittää katsekontaktia lisäämällä sinne vastavuoroista ääntelyä ja hymyn! Vauvan keskustelua ensimmäisinä elinkuukausina on myös kehonkieli. (Gyldén 2004, 172.) Schulmanin (2003) mukaan lapsi kasvaa ja kehittyy vain vuorovaikutuksessa, jossa lapsen läheisyyden ja erillisyyden tarpeet otetaan sopivasti huomioon. Äiti vastaa ilmeillään ja olemuksellaan lapselleen kykeneekö hän vas-

taanottamaan lapsen viestit vai torjuuko hän ne. (Schulman 2003a, 110). Schulman kuvaa äidin olevan lapselle alussa tämän apuego. Alussa äiti ajattelee vauvan puolesta, myöhemmin tämän kanssa. Tällä tavoin vanhemmat tukevat lapsen omaa ajattelua. (Mts., 112.) Vauva on siis valmis sosiaaliseen kontaktiin heti syntymästä lähtien, mutta vuorovaikutuksessa oleminen tarvitsee lisäksi kasvatusten oloa (mts., 115). Katse kertoo paljon; se sisältää puhetta, eri sävyjä, kosketusta, tuoksuja, pitelyjä ja rytmejä. (Mts., 116.)

Vauvat ovat herkkiä runojen kielelle; hauskesti napsuville riimeille ja sanojen rytmille. Etenkin kielen sointivärit ja rytmi ovat vauvalle merkityksellisiä. Vauva oppii puhumaan kuullessaan elävää kieltä, joten onkin tärkeää jutella vauvalle eloisin ilmein, elein ja äänenpainoin heti ensihetkestä alkaen. Kuten Gyldén ja Schulman myös Ilmanen (2006) painottaa katsekontaktin tärkeyttä vuorovaikutuksessa. Hän myös toteaa, että lorutellessa tärkeintä on juuri vuorovaikutus, ei niinkään runon sisältö. (Ilmanen 2006, 94–95) Leena Laulajainen (2005) kertoo, että sanat kasvavat tunteista, aistimuksista, elämyksistä, havainnoista ja kokemuksista. Näille on löydettävä ilmaisu. Kieli kehittyy sanoista. Alle vuoden ikäinen lapsi voi Laulajaisen mukaan oppia vain sen verran sanoja, kuin hänen lähellään olevat ihmiset niitä hänelle tarjoavat. (Laulajainen 2005, 7.)

Kommunikoinnin kehitykselle välttämätön edellytys on biologinen ja neurologinen kypsyminen. Myös ympäristön ja etenkin sosiaalisilla vuorovaikutussuhteilla tiedetään olevan suuret ja kauaskantoiset vaikutukset puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitystä ajatellen. Alle kuusikuukautisilla vauvoilla kommunikointi on enimmäkseen esitavoitteellista. (Saviainen-Makkonen 2007, 143.) Stern (1997) näkee, että kieli on kuin kukka, joka on vain ihmiselle ominainen. Se puhkeaa nupustaan oikean hetken tullen. Sternin mukaan 1,5-vuotiaaksi asti lapsen kyky käyttää kieltä ja symboleja on ihmisessä uinuvana. (Stern 1997, 113.)

Morris (2008) toteaa, että kaikki vauvat alkavat äänellä ja jokellella kuuden ensimmäisen elinkuukautensa aikana samalla tavalla, riippumatta siitä, mistä päin maailmaa he ovat. Kuuden ensimmäisen kuukauden jälkeen alkaa her-

kistyminen oman kielen rytmisille ominaisuuksille. Morris mainitsee, että tutkimukset ovat osoittaneet vauvan omaksuneen ensimmäisen elinvuotensa loppuun mennessä kotonaan puhutun kielen äänneominaisuudet. Vauvan äidin kielen pystyy erottamaan jo vauvan jokeltelusta, vaikka tämä ei olisi lausunut yhtään sanaa. (Morris 2008, 111.) Ensimmäisinä elinkuukausina vauvan halu jokeltaa ja päästellä ääniä on synnynnäistä. Myöhempi halu jokeltelusta puhekieleen siirtymiseen perustuu jäljittelyyn. Kolmikuisena vauva tuottaa vaistomaisesti yksitavuisia vokaaliäänteitä, seitsemänkuisena kaksitavuisia omaehtoisesti. Kahdeksankuinen vauva alkaa oppia sanoja. Ensimmäisen sanansa vauva lausuu kymmenkuisena ja 12 ikäkuukauteen mennessä vauva osaa noin kolme sanaa. (Mts., 115.) Ensimmäisen ikävuoden lopulla vauvan jokelteluun liittyy mukaan yhä enemmän ilmaisuvoimaa. Yksivuotias ymmärtää puhetta enemmän kuin itse sitä tuottaa. (Gyldén 2004, 280.)

Puheen kehittyminen on siis ensimmäisten ikävuosien aikana huimaa. Kaksivuotiaana lapsi osaa jo 200–300 sanaa ja pystyy tuolloin muodostamaan myös alkeellisia lauseita käyttämällä verbejä, pronomineja ja monikkoja. Yksilöllisiä erojakin löytyy, niin kuin aina. (Morris 2008, 115.) Kaksivuotiaalle tyypillistä on mallioppiminen. Kaksivuotiailla on eroja kielenkehityksessä. Jotkut voivat puhua jo paljon ja selkeästi kun taas jotkut eivät puhu vielä ollenkaan. (Gyldén 2004, 289, 290.) Kieli kehittyy lapsilla arjen toiminnoissa ja kypsyy vuorovaikutuksessa. Loruilla, riimeillä ja lauluilla, kielellä leikkimisellä on merkittävä vaikutus kielen oppimisessa. Kielellä leikkiminen erilaisilla äänenpainoilla ja -sävyillä, liioittelulla ja rytmillä auttavat kaksivuotiaasta lasta löytämään ytimen asioista. Tämä kehittää myös kielen oppimisen kannalta tärkeää kuuntelemisen ja kuullun erottamisen taitoa. (Gyldén 2004, 291.)

5 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

5.1 Kohtukodista vanhemman syliin

Pirkko Siltala (2003, 19) kuvastaa, kuinka varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana. Tuolloin sikiövauva on tämän ensimmäisessä kodissaan, niin sanotussa kohtukodissa, jossa äiti ja sikiövauva käyvät keskenään ruumiillista dialogia. Ruumiillista dialogia käydään liikkeiden, rytmien, äänien, kosketusten, makujen ja tuntoaistien avulla. (Siltala 2003, 22.) Vauva voi vastata vuorovaikutukseen esimerkiksi potkaisemalla äidin vatsaa (Helenius & Korhonen 2005, 4). Sikiö on siis monin tavoin vuorovaikutuksessa äitinsä kanssa jo raskauskauden varhaisvaiheessa. Sikiön aktiivisuus lisääntyy raskauden edetessä ja siten äiti kykenee tunnistamaan sikiön liikkeet ja reaktiot. Myös isä voi tuntea sikiön liikkeet kokeilemalla äidin vatsaa ja jutella lapselle samoin kuin äiti. (Karling ym. 2008, 98.)

Isä pystyy rakentamaan suhdettaan tulevaan lapseensa jo kohtuaikana, niin kuin Nikki Bradford (1999) kertoo erään esimerkin kautta; Eräällä Kanadalaisella isällä oli tapana töistä tullessaan painaa päänsä vaimonsa kasvavaan vatsaan ja sanoa ”Huhuu!”, kunnes hän 25. raskausviikolla ymmärsi vatsassa olevan vauvan odottavan isän kontaktia; vauva potkaisu häntä aina poskeen riippumatta siitä, kummalla puolella vatsaa hän oli. (Bradford 1999, 109.)

Äidin sydämen rytmisen syke ja kävelystä aiheutuva rytmikäs keinunta ovat sikiölle kaksi läheisintä aistimusta, jotka luovat myöhemmin lohtua ja turvaa. On tutkittu, kuinka äidin sydämen syke vaikuttaa vastasyntyneen mielialaan ja nukahtamiseen. Vauvoille soitettiin hiljaisessa makuuhuoneessa nauhalta sydämen sykettä, joka muistutti odottavan äidin sydämen sykettä tämän rentoutuessa. Vauvoille soitettiin lopuksi myös kehtolauluja. Tutkimuksen tulokset osoittivat, kuinka sydämen syke rauhoitti vauvat parhaiten. Sikiö tuntee her-

kästi myös äidin hitaat, rytmikkäät kävelyliikkeet. Sylissä pitäminen ja liike rauhoittavat vauvaa, sillä se muistuttaa kohtuajoista. Tästä syystä sairaaloissa käytetään keskosten parissa niin sanottua kenguruhoitoa. (Morris 2008, 150.)

Schulman (2003) kuvaa kauniisti vuorovaikutusta musikaalisuudeksi, joka pitää sisällään rytmejä, voimakkuusasteita, aloituksia ja taukoja, tempoja ja toistoja. Vuorovaikutus Schulmanin mukaan sisältää myös konkreettista laulua, hyräilyä ja halua saada aikaan vuorovaikutusta ja päästä vuorovaikutukseen toisen kanssa. Schulman kokeekin, että ennen sanojen muodostumista vauvoilla on kyky harmoniseen ja rytmiseen vuorovaikutukseen. Tämä on nautinnollinen hetki yhdessä sympaattisen, leikkisän parin kanssa. (Schulman, 2003b, 78–79.)

Pirkko Siltala (2003, 16) toteaa, että ei ole olemassa yhtä luonnonmukaista vuorovaikutusta, vaan vauva ja hänen vanhempansa löytävät kukin omanlaisensa. Pirkko Niemelä (2003) näkee, että vuorovaikutus edellyttää sitä, että äiti kohtaa ja näkee juuri tämän lapsen mahdollisimman paljon sellaisena kuin lapsi todella on. Äidin nähdessään todella lapsensa, hän voi huomioida ja vastata herkästi lapsensa tarpeisiin. (Niemelä 2003, 237) Suhde lapseen rakentuu tavallisessa, jokapäiväisessä kanssakäymisessä lapsen ja vanhemman välillä. Jokainen vaipanvaihtotilanne on kontaktihetki, jossa vauva oppii tuntemaan vanhempansa ja toisin päin. Hänen mielestään olisi tärkeää antaa tilaa näille hetkille ja unohtaa turha kiire. (Salo 2007)

5.2 Vanhemmuus

*Kun katsoit äsken
ensimmäisen kerran uusilla silmilläsi
minusta tuntui
kuin maailma olisi kääntynyt
parempaan suuntaan.*

*Minun sydämeni se vain
käännähti.*

(Vuori & Laitinen 2005, 107.)

Irene Kristerin (2002) mukaan vanhemmuus on varmuutta ja hyväksyntää omasta itsestään vanhempana. Hän kokee, että mitä paremmin vanhemmat tiedostavat omat tunteensa ja tarpeensa ja mitä parempi heidän itsetuntonsa on, sitä helpompaa hiellä olla tulla toimeen kaikkien lastensa kanssa. (Kristeri 2002, 24.) Vanhemmuus (äitiys, isyys) jakautuu erilaisiin rooleihin. Morenon rooliteorian mukaan rooleilla on yhteys käyttäytymisodotuksiin ja sosiaalisiin systeemeihin. Vanhemmuuden osalta on selkeästi havaittavissa roolien sidos aikaan ja kulttuuriin. Oman sukupolvemme vanhemmuus ei todennäköisesti ole odotuksiltaan samankaltaista kuin mitä se oli isovanhempiemme aikaan. Tämän selittää mm. kasvatuksellisten arvojen erilaisuus ja muuttuminen, perherakenteiden ja sosiaalisten verkostojen muuttuminen sekä työelämän vaikutus vanhemmuuteen. (Rautiainen 2001, 59–60.) Äitiyden ja vanhemmuuden rooleihin liitetään myös tunne- ja ilmaisusääntöjä. Esimerkiksi rakkauden, hellyyden sekä hyväksynnän tunteet liitetään voimakkaasti äitiyteen. (Janhunen & Saloheimo 2008, 28.)

Varsinkin ensimmäinen raskaus on naiselle valtava psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen elämänmuutos, joka myös aiheuttaa muutoksia hänen voinnissaan ja käyttäytymisessään. (Säävälä, Keinänen, Vainio, Suomi, Hermanson & Sihvola 2002, 12) Usein äidit liittävät ensimmäisen lapsensa syntymään paljon mielikuvia, voimakkaita tunteita ja odotuksia, joihin voi vaikuttaa se tieto, mitä tuleva äiti on saanut synnytysvalmennuksessa sekä lähipiirin kokemuksista. Äitiyden, rakkauden tunteet lapseen eivät välttämättä herää heti synnytyksen jälkeen. Äitiyden tunteen herääminen voi joillain äideillä kestää pitempään vaikean raskauden takia tai rankka ja pitkä synnytys on uuvuttanut äidin niin fyysisesti kuin henkisesti. (Janhunen & Saloheimo 2008, 31.)

Äiti on siinä mielessä etuoikeutetussa asemassa, että hän tutustuu vauvaan jo raskausaikana, jolloin hänellä on suora fyysinen yhteys vauvaan. Näin vauva vaikuttaa todella oleellisesti kaikkeen äidissä, alkaen hänen olemuksestaan, joten äidit ovat huomattavasti pidemmällä vanhemmaksi tuloa kuin isät. (Säävälä ym. 2002, 11) Isä voi kuitenkin eläytyä kaikkiin raskauden vaiheisiin. Hän yhtä lailla on onnellinen ja innoissaan vauvan ensimmäisistä potkuista mahas-

sa kuin ensimmäisestä ultraäänikuvasta. On huomattu myös, että isä voi äidin tavoin tuntea raskauden ruumiissaan. Tämä voi näkyä huonovointisuutena, oksenteluna, hermostuneisuutena, jännittämisenä, ruokahaluttomuutena ja unettomuutena. (Sinkkonen 1998, 55–56.) Näitä oireita voidaan selittää esimerkiksi psykosomaattisille oireilla, joita tulevalla isällä herää kumppanin muuttuneen käyttäytymisen ja olemuksen myötä. Samoin tieto siitä, että perheeseen on tulossa vauva auttaa osaltaan näiden oireiden heräämisessä. (Säävälä ym. 2002, 13.)

Synnytyksen jälkeen ensimmäiset fyysiset kosketukset vauvaan (napanuoran leikkaus, kylvetys jne.) ovat todella tärkeitä isälle, joka tällöin pystyy kokemaan vauvansa ihan uudesta näkökulmasta ja luomaan ensimmäisiä yhteyksiä tähän. Tärkeää jatkossa on ylläpitää tätä fyysistä läheisyyttä sekä vauvan että äidin kanssa yhtä aikaa. (Salo 2007.) Säävälä ja muut (2002) kehottavatkin isiä olemaan aktiivisesti vauvan kanssa kahdestaan mahdollisimman varhaisista hetkistä lähtien. Tällöin isä voi vauvan kanssa luoda kontaktia toisiinsa ihan eri tavalla kuin ennen syntymää. (Säävälä ym. 2002, 30.)

6 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN JA HAVAINNOINTI

Vauvahavainnoinnin avulla on saatu lisätietoa vauvasta ja vauvan kehityksestä, lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta sekä vanhemmuuteen liittyvästä kasvuprosessista. Vauva kasvaa vuorovaikutuksessa ja niin myös vanhemmuus kehittyy siinä. Suomessa ensimmäiset vauvaobservaatioseminaarit aloitettiin 1980-luvun puolivälissä osana psykoterapiakoulutusta (Schulman 2003a, 19–22.) Vauvaobservaatio lisää lapsen sanattoman toiminnan, käyttäytymisen ja leikin ymmärtämistä. Vauvaobservaatio auttaa myös näkemään, miten eri tavoin vauva suhtautuu äitiinsä eri tunnetilojen vaihdellessa (mts., 53–54).

Vauvatutkimus on osoittanut, että varhaisen vuorovaikutuksen merkitys vauvalle on elintärkeää, vauvan aivojen kehitys tarvitsee vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa. Varhaisen vuorovaikutuksen laatu luo pohjan tulevalle kehitykselle. Etenkin kahdeksan ensimmäistä kuukautta ovat erityisen tärkeitä. Hyvän vuorovaikutuksen edellytyksiä ovat toisto, odotettavuus ja jatkuvuus. (Jouhki & Markkanen 2007, 24–25.)

Ahlqvist ja Kanninen (2003) mainitsevat kolme tasoa varhaisen vuorovaikutuksen arviointiin ja kuvaamiseen. Vuorovaikutuksen kokonaisvaltaisessa arvioinnissa vaaditaan kaikkien näiden tasojen mukana olemisen. Näitä ovat kysymyssanat mitä, miten ja miksi. Aluksi pohditaan, mitä vuorovaikutuksen osapuolet esimerkiksi tekevät yhdessä? Tästä siirrytään tärkeämpään kysymykseen, miten vuorovaikutus tapahtuu? Millainen on siis vuorovaikutuksen laatu tilanteessa? Miksi kysymyksellä haetaan vastauksia siihen, miksi vuorovaikutuksessa vanhempi ei esimerkiksi katso lastaan? Siinä tarkastellaan tilannetta yksilön kannalta ja koetetaan hakea selityksiä esimerkiksi yksilön historiasta. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 342.)

Vauvaperheiden huolet nousevat useimmiten esille arkipäivän asioissa, kuten vauvan itkuisuudessa tai nukkumisessa. Lisäksi huolena voi myös olla esimerkiksi äidin vaikeus ymmärtää vauvan viestejä. Ahlqvist ja Kanninen (2003) toteavatkin, että vuorovaikutusta tulisi tarkastella juuri näissä arkipäiväntilanteissa, kuten syöttö- ja leikitilanteissa. He mainitsevat, että näille arkipäivän vuorovaikutustilanteille on olennaista niiden konkreettisuus, tavallisuus, jokapäiväisyys ja ei-kielellisyys. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 342–343.)

Miten vuorovaikutus tapahtuu? Millainen laatu vuorovaikutuksella on? Vuorovaikutuksen laadullisiin ominaisuuksiin vaikuttavat Ahlqvist ja Kannisen (2003) mukaan ainakin osapuolten motivoituneisuuteen (onko sitoutunut vai välinpitämätön), suhteen emotionaaliseen sävyyn (vihamielisyys vai nautinto) ja suhteen luonteenomaiseen tapaan toimia, kuten esimerkiksi vanhemman sensitiivisyys, eli kyky havaita, tulkita ja vastata oikein vauvan viesteihin. He uskovat, että ymmärrystä ja vastauksia kysymykseen ”miksi” saadaan parhaiten pohtimalla ammattilaiset ja vanhemmat yhdessä. Yhtenä varhaisen vuorovaikutuk-

sen havainnointimenetelmänä voidaan käyttää videointia. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 343–346.)

Esimerkkinä laajasta vuorovaikutuksen video- havainnointimenetelmästä on varhaisen vanhempi-lapsisuhteen arviointimenetelmä, ERA (The Parent-Child Early Relational Assessment). ERA:n kehitti yhdysvaltalainen Roseanne Clark vuonna 1980. ERA toteutetaan viiden minuutin vuorovaikutustilanteen videoinnilla. Jotta saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ongelma- ja vahvuusalueista, tulisi tätä arvioida neljässä eri tilanteessa: syöttötilanne, vapaa leikki, ohjattu leikkitilanne ja ero-jälleennäkemistilanne. ERA mahdollistaa näiden kaikkien neljän tilanteen arvioinnin. Arviointi suoritetaan kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa on vuorovaikutuksen numeerinen arviointi, jonka tekee työntekijä ohjekirjaa apuna käyttäen. Toinen tapa on keskusteleminen vanhemman kanssa samalla kun katsellaan videota. Haastattelu on jaettu teema-alueisiin, joita ovat vanhemman kyky lukea lapsen vihjeitä, lapsen arvon vahvistaminen, lapsen merkitys vanhemmalle, tunne omista kyvyistä vanhempana, vanhemman ihmishuuhistoria ja dyadin yhdessä nauttimisen kyky. ERA:n tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten vauva kokee vanhempansa ja kuinka vanhempi kokee lapsensa, vauvan ja vanhemman käyttäytymisen ja tunteiden ilmaisun erityispiirteiden havainnointi ja vuorovaikutuksen laadun ja tunneilmaston arviointi. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 350–355.)

Toinen varhaisen vuorovaikutuksen arviointimenetelmä videoinnin avulla on yhdysvaltalaisen Patricia Crittendemin kehittänyt Care Index. Menetelmässä arvioidaan vanhemman sensitiivisyyttä eli herkkyyttä lapsen signaaleille. Arvioinnissa käytetään 3-5 minuutin pituista videonauhaa, joka on nauhoitettu aikuisen ja lapsen vapaamuotoisesta leikkitilanteesta. Arvioinnissa vanhempi pisteytetään lapsen näkökulmasta ja lapsi vanhemman näkökulmasta. Kehityspsykologinen tietämys etenkin lapsen ikävaiheiden kannalta on tärkeää arvioita tehtäessä. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 355–358.)

Lastenneuvolassa varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen menetelmiä ovat esimerkiksi interventiohaastattelut. Ensimmäinen haastattelu tehdään kuu-

kautta ennen lapsen syntymää ja toinen kuukausi lapsen syntymän jälkeen. Haastattelut ovat ennalta suunniteltu sellaisiksi, jotta ne parhaiten tukisivat riittävän hyvän vuorovaikutussuhteen syntymistä vanhemman ja lapsen välille. Haastatteluissa käydään läpi äidin tuntemuksia ja kokemuksia, niin kielteisiä kuin positiivisiakin. Haastatteluissa keskustellaan myös arjen asioista sekä äidin tukiverkostosta. Varhaisen vuorovaikutuksen havainnoinnin avuksi on myös työntekijöille lista tekijöistä, joilla voidaan arvioida muun muassa äidin ja vauvan välisen katsekontaktin olemassaoloa, äidin vuorovaikutuspuhetta, vuorovaikutuksen tunnesävyä ja vauvan käsittelyä. (Antikainen 2007, 382–383.)

Varhaisen vuorovaikutuksen tärkeitä vahvistamisen menetelmiä ovat myös myönteisen palautteen antaminen, rohkaiseminen ja kannustaminen esimerkiksi hoivatilanteissa. Palautteen avulla voidaan myös vahvistaa vanhempien tunnetta siitä, että he ovat vauvalle tärkeitä. Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen kannalta erittäin tärkeää on lapsen tunteiden tunnistaminen ja niiden huomioon ottaminen lasta hoivattaessa. Muita lastenneuvolassa käytettäviä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen menetelmiä ovat jo mainittu vauvahaavainnointi sekä niin sanottu roolimallintaminen. Roolimallintamisen kautta siirretään sukupolvelta toiselle perheen arvoja, asenteita, tapoja ja tottumuksia. Haastavampana tukemisen menetelmänä työntekijälle on huonosti toimivan vuorovaikutussuhteen kyseenalaistaminen. (Antikainen 2007, 382–383.)

Vuorovaikutuksen tukemisen menetelmiä voi löytää tänä päivänä myös useista pienen lapsen vanhemmille tarkoitetuista kirjoista. Saara Salo ja Kirsi Tuomi (2008) luettelevat vanhemmille avuksi keinoja, joilla vanhemmat voivat ottaa vauvan tarpeet huomioon. Vauva ei kykene itse vielä säätelemään tunteitaan, joten vauva tarvitsee aikuisen rauhoittamaan ja innostamaan häntä. Vauva ilmaisee eleillään ja olemuksellaan, kumpaa hän sillä hetkellä juuri kaipaa. Tästä syystä havainnoiminen on erittäin tärkeä menetelmä vanhemmalle vuorovaikutuksen luomisessa. Vanhemman tulisi myös olla sensitiivinen vauvan kommunikoinnille, jotta hän pystyisi vastaamaan vauvan tarpeisiin. Salo ja Tuomi kehottavat vanhempia myös olemaan aktiivisia hakemaan vuorovaikutusta vauvan kanssa, sillä vauva ei vielä itse osaa suuntautua ympäristöönsä. Kaikki kokemukset syntyvät vauvalle yhdessä vanhemman kanssa. Salo ja

Tuomi muistuttavat, että vuorovaikutussuhteen rakentuminen kestää koko vauvaiän. Vauva tarvitsee tutun vanhemman läsnäoloa, toimintojen jatkuvuutta ja toistoa. Vauva myös kaipaa vuorottelua kontakteihin. Joskus vauva kaipaa lähellä oloa ja yhdessä tekemistä, joskus itsekseen ympäristöönsä tutustumista. Salo ja Tuomi painottavat hoivaamiseen ja kosketukseen varhaisen vuorovaikutuksen luomisessa. Hoivaaminen luo vauvalle turvaa ja huomiota, koskettaminen auttaa vauvaa tuntemaan oman kehonsa. Koskettaminen on heidän mielestä kaikkein tärkein vauvan rauhoittamisen keino. (Salo & Tuomi 2008, 10–11.)

7 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimustehtävät

Päätehtävänämme oli pohtia ja tutkia lorujen ja laululeikkien mahdollista tukea varhaiseen vuorovaikutukseen. Lisäksi halusimme pohtia lorujen ja laululeikkien roolia tänä päivänä lapsiperheissä sekä niiden käyttötottumuksia. Tutkimustehtävää tukeviksi tutkimuskysymyksiksemme muotoutuivat seuraavat kaksi pääkysymystä:

1. Mitä merkitystä ja hyötyä loruilla ja laululeikeillä on lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa?
2. Kuinka paljon ja miten vanhemmat nykyisin loruttelevat sekä laulelevat vauvoilleen?

Pääkysymyksiä tarkentaviksi kysymyksiksi johdimme pohdittavaksi vielä kolme alakysymystä. Nämä kysymykset nousivat esiin opinnäytetyön aikana ja koimme ne yhtäläillä pohtimisen arvoisiksi kysymyksiksi: Mitä mieltä niin ammattilaiset kuin vanhemmat ovat loruista ja laululeikeistä? Millainen apuväline lorut ja laululeikit ovat vanhemmille sekä pienten lasten parissa työskenteleville? Mikä on lorujen tulevaisuus perheen arjessa sekä erilaisissa perheille suunnatuissa palveluissa?

7.2 Tutkimusmenetelmät

Koska opinnäytetyömme tutkimus on sekä laadullista haastattelujen osalta että määrällistä tutkimusta kyselyn osalta, niin sen kautta syntynyttä aineistoa pitää tarkastella monipuolisemmassa valossa. Tutkimuskyselyä laatiessamme päädyimme määrälliseen eli kvantitatiiviseen sekä laadulliseen eli kvalitatiiviseen menetelmään. Saimme hyvää laadullista sekä määrällistä tietomateriaalia vanhemmilta kyselyn kautta. Laadulliselta kannalta vanhemmat kertoivat heidän loru- ja laululeikkittomuksistaan sekä niiden käytöstä ja laadusta heidän perheensä arjessa. Määrällisesti tarkastelimme vastanneiden vanhempien vastauksia, jotka koskivat heidän tottumuksiaan ja kokemuksiaan lorutuksesta ja laululeikeistä niin heidän omassa lapsuudessaan kuin oman vanhemmuutensa aikana.

Kvantitatiiviselle eli määrälliselle tutkimukselle keskeisiä piirteitä ovat opinnäytetyömme kannalta seuraavat piirteet: aineiston keruun suunnitelmat, jolloin on tärkeää havaintoaineiston soveltuvuus määrälliseen eli numeeriseen mitaamiseen. Tästä johtuen muodostaa taulukoita eli aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Tilastollisesta muodosta muodostaa esim. prosentti- tai lukutaulukoita, jolloin analyysi on mahdollista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 131.)

Kvalitatiiviselle eli laadulliselle tutkimukselle keskeisiä piirteitä ovat opinnäytetyömme kannalta seuraavat piirteet: suositaan niitä laadullisia metodeja, joissa tutkittavien ja haastateltavien näkökulmat pääsevät esille. Esimerkiksi teema-haastattelu on yksi laadullinen metodi. Tutkimuksen edetessä myös tutkimussuunnitelma muotoutuu, eli joustavuus ja olosuhteet otetaan huomioon tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.)

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen eroista on käyty keskustelua jo pitkään. Niitä on pyritty erottelemaan toisistaan käsitteillä pragmaattinen painotus ja epistemologisilla kysymyksillä. Pragmaattisella painotuksella tarkoitetaan eroja tutkimuskäytänteissä ja epistemologisilla kysymyksillä taas tarkoitetaan periaatteellisia kysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2005, 127.) Silti ne eivät ole

kilpailevia suuntauksia keskenään, vaan ne nähdään toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Sanotaan, että kvantitatiivinen tutkimus käsittelee numeroita niin kvalitatiivinen tutkimus käsittelee merkityksiä. Numerot ja merkitykset ovat vastavuoroisesti toisistaan riippuvaisia; merkityksien määrää voidaan merkitä numeroin jne. Hirsjärvi ym. (2005) toteavatkin, että ”*mittaaminen sisältää kaikilla tasoilla sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen puolen*”. (Hirsjärvi ym. 2005, 126–128.)

Hirsjärvi ja Hurme (2008) toteavat, että teemahaastatteluun ei varsinaisesti kuulu kysymysten tarkka ennakkokonstruointi; päälinjojen hahmotukset ovat riittävät. Kysymykset voidaan jakaa kahteen ryhmään, tosiasiakysymyksiin ja mielipidekysymyksiin. Tosiasiakysymykset ovat usein tarkkoja kysymyksiä, jotka ovat esikoodattuja ja joille on esitetty kysymyslomakkeessa vastausvaihtoehtoja. Mielipidekysymykset voivat olla esikoodattuja tai ne voi olla vastavasti jätetty avonaisiksi. Yksi teemahaastattelun periaate on, että kaikki kysymykset tyypistään riippumatta olisivat avonaisia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 106.) Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu haastattelujen tallentaminen. Saadakseen luontevan ja vapautuneen keskustelun aikaiseksi on haastattelijan pystyttävä toimimaan ilman kynää ja paperia. (Mts., 92.) Mitä syvempi dialogi haastattelijan ja haastateltavan välillä on ollut, sitä rikkaampi on myös kerätyn materiaali ja muu muistiin tallennettu aines (mts., 135).

Hirsjärvi ja Hurme (2008) hahmottelevat laadullisen analyysin pääpiirteitä seuraavasti: Ensimmäiseksi piirteeksi he kuvaavat, kuinka analyysi alkaa jo itse haastattelutilanteissa. Eli tutkija itse haastattelijana pystyy havainnoimaan aktiivisesti itse haastattelutilanteissa. Toiseksi he toteavat kuinka kvalitatiivinen aineisto säilyttää aineistonsa sanallisessa muodossa kvantitatiiviseen aineistoon verrattuna. Kolmanneksi tutkija käyttää päättelyä. Tämä päättely voi olla joko *induktiivista* tai *abduktiivista*. Nämä kaksi eri suuntaa eroavat toisistaan siten, että abduktiivinen päättely pyrkii todentamaan tutkijan omia jo valmiina olevia teorioita kerätyn aineiston pohjalta. Induktiivisessa päättelyssä taas keskeisintä on aineistolähtöisyys. Neljänneksi piirteeksi Hirsjärvi ja Hurme toteavat, että laadullisella tutkimuksella on vain vähän olemassa olevia standar-

toituja tekniikoita. Ei ole myöskään olemassa yhtä oikeaa tai yhtä muita parempaa puhuttaessa analysointitavoista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 136.)

7.3 Kohdejoukko ja aineistonkeruu

Tutkimuksemme kantavana pääkysymyksenä ja tarkastelun kohteena oli poh-tia lorujen ja laululeikkien merkitystä varhaisen vuorovaikutuksen tukena. Ammattilaisille suunnattuun haastattelurunkoon keräsimme paljon myös muita meitä itseämme askarruttavia kysymyksiä, mm. ovatko lorut katoavaa kulttuuriperinnettä ja kuinka haastattelemamme ammattilaisen työpaikassa vanhempia rohkaistaan lorutteluun (ks. Liite 2). Haastateltavaksemme saimme viisi ammattilaisia.

Tutkimuksemme kohdejoukko koostuu niistä äideistä ja isistä, joilla on vähintään yksi alle kaksivuotias lapsi perheessään. Vanhemmille suunnattu kysely teemotettiin: kysyimme mm. vanhempien lapsuuden aikaisia että nykyisiä loruttelutottumuksia, sekä heidän tietouttaan lorujen ja laululeikkien nykytarjonnasta niin asiaan kuuluvien ryhmien kuin kirjallisuuden ja median suhteen (ks. Liite 1). Kyselyyn osallistuneita vanhempia oli yhteensä 32, joista isiä oli kuusi ja äitejä 26.

7.3.1 Ammattilaisten haastattelut

Ammattilaiset, joita halusimme haastatella, pyrimme kokoamaan mahdollisimman laaja-alaisesti. Lähdimme tavoittelemaan haastateltavia Jyväskylän kaupungista. Kriteerinä oli, että ammattilaiset työskentelisivät eri palveluissa, joissa he tapaavat vanhempia ja heidän alle kaksivuotiaita lapsia. Tavoitelimme kahdeksaa eri alojen ammattilaista, joista loppujen lopuksi viisi osallistui haastatteluun. Lähetimme haastattelupyynnöt sähköpostin välityksellä. Haastattelimme suullisesti neuvolan perhetyöntekijänä toimivaa sosiaalikasvattajaa, musiikkipedagogia (AMK) sekä kaupungin päiväkodissa työskentelevää lastentarhanopettajaa. Haastattelimme myös lastentarhanopettajaa, joka työskentelee harrastuspuolella tällä hetkellä vauvateatteri Pikkiriin parissa. Lähetimme kysymyksemme myös kirjallisesti lastentarhanopettaja-

musiikkiterapeutille, joka toimii Jyväskylän seurakunnan varhaisiän musiikkikasvattajana.

7.3.2 Vanhempien kyselyt

Vanhempia keräsimme kyselyymme Internetin välityksellä. Liityimme kymmenele keskustelufoorumille, jotka käsittelivät vanhemmuutta ja vauvoja. Näitä sivustoja olivat Perhekerho.net, kersanet.fi, Kaksplus.fi, Suomi24.fi (Äidit ja isät – osion alafoorumit: Isien jutut, Äitien jutut, Kasvatus), Vauva.info sekä Vauva.fi ja perhe.fi sivuston osallistu tutkimukseen – osio. Foorumit valitsimme niiden käyttöasteen sekä suosion mukaan.

Joissakin valitsemissamme foorumeissa (vauva.fi ja perhe.fi) oli jo valmiina tutkimusosio, jonne pystyi foorumin käyttäjille jättämään osallistumispyynnön tutkimukseen (ks. liite1). Jotkut suosituista foorumeista jouduimme jättämään pois, sillä kirjautumisen yhteydessä vaadittiin palvelun käyttäjän olevan joko raskaana tai että hänellä olisi lapsia.

Foorumeihin liittymisen lisäksi perustimme itse Internetiin Facebook – sivustolle kaikille avoimen ryhmän nimeltään ”Laululeikein ja loruin”. Facebook on Internetissä sijaitseva maailmanlaajuinen yhteisöpalvelu, joka tarjoaa käyttäjilleen mahdollisuuden luoda esimerkiksi oman profiilin sekä ryhmiä eri kiinnostuksen kohteille (Facebook.com). Kutsuimme ryhmään tuntemiamme vanhempia, jotka täyttivät vaadittavan kriteerin, mikä oli ainoastaan se, että osallistujia olisi alle kaksivuotiaan lapsen äiti tai isä.

Kutsuimme Facebook:ssa myös jo valmiina olevista ryhmistä vanhempia mukaan kyselyyn ja ryhmäämme (Isä ja ylpeä siitä!, Äiti ja ylpeä siitä! sekä Vauva 2008). Jatkossa Facebookin käyttäjät pystyivät halutessaan liittymään ryhmään sekä kutsumaan sinne myös muita käyttäjiä. Keskustelufoorumeille lisäämiimme osallistumispyyntöihin sisälsimme kutsun liittyä ryhmäämme. Jos vanhempi ei jo entuudestaan kuulunut Facebook – sivustolle, eikä myöskään halunnut liittyä kyseiseen palveluun, niin hänellä oli mahdollisuus osallistua kyselyymme lähettämällä meille sähköpostia.

Lähetimme kyselypyynnön myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun nykyisen Hyvinvointiyksikön opiskelijoille. Emme saaneet vastausta osallistumiskutsuumme (ainakaan tiettävästi emme, sillä kukaan kyselyyn ilmoittautunut ei ilmoittanut saaneensa kutsua tätä kautta).

Aloimme jättää ilmoituksia foorumeille opinnäytetyöstämme ja ryhmästämme Facebook:ssa 24.5.2009. Olimme myös samana päivänä avanneet Facebook:ssa luomamme ryhmän. 7.6.2009 mennessä ryhmäämme oli liittynyt 54 jäsentä, joista noin puolet oli ilmoittautunut kyselyymme Facebook – ryhmän omalla keskustelupalstalla. Kyseiselle keskustelupalstalle oli opinnäytetyöstämme varten luotu oma esittely- ja osallistumisaihe. Halukkaille osallistujille välitimme teemoitetun kyselyn sähköpostitse liitetiedostona.

23.6.2009 mennessä ryhmään oli ilmoittautunut 76 jäsentä, itse kyselyyn oli sekä sähköpostitse että ryhmän kautta ilmoittautunut 42 vanhempaa (sekä isät että äidit). Kyselyn jo palauttaneita oli 22 kappaletta. Ensimmäinen määrätty palautusaika kyselyille oli 30.6.2009, mutta pidensimme palautusaikaa sähköpostiviestin välityksellä seuraavaan perjantaihin eli 3.7.2009 saakka. Pidensimme palautuspäivää siksi, että 30.6. päivämäärä oli viikon alussa ja halusimme antaa mahdollisuuden niille vanhemmille, jotka eivät vielä siihen mennessä olleet palauttaneet kyselylomaketta.

Tutkimukseemme ilmoittautui alun perin 49 vanhempaa, joista isiä oli 9 ja äitejä 40. Määräaikaan mennessä näistä 49 ilmoittautuneesta 32 palautti täytetyn kyselyn. Lopullisista 32 vastaajasta isiä oli kuusi ja äitejä 26.

7.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksista Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistämään (Kananen 2008, 10). Kvantitatiivisen tutkimuksen vaiheissa on tarkkaan seurattava ja pohdittava, mitä tietoa haluaa saada (tutkimusongelma) ja kuinka haluaa tuon tiedon kerätä. Siitä seuraten on pohdittava mitä kysymyksiä haluaa tutkimusongel-

mansa selvittämiseksi kysyä ja millaisia kysymystyypppejä (monivalinta, avoin, haastattelu yms.) pitäisi käyttää. Näin alkaa kysymysten sananmuotojen asetelu ja mahdollisen kysymyslomakkeen ulkoasun hiominen sellaiseen muotoon, ettei esimerkiksi kysymysmuoto aiheuta monitulkintaista ongelmaa vastaajalle ja vastauksen tulkitajalle. (Kananen 2008, 12.)

Vanhemmille suunnattu kysely noudatti juuri määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen linjoja. Kysely oli teemoitettu koskemaan loruja ja laululeikkejä, niihin liittyviin oheismateriaaleihin (lorukirjat, lauluja sisältävät CD:t ja – DVD:t) sekä vauvaperheelle suunnattuihin palveluihin, jotka nekin myös liittyivät loruihin ja laululeikkeihin. Näiden teemojen avulla halusimme saada kattavan näkemyksen lorujen ja laululeikkien asemasta lapsiperheissä. Pyrimme kuitenkin pitämään kyselyn mahdollisimman lyhyenä, jotta kyselyn pituus ei karkottaisi vastaajia.

Haastattelumme alan ammattilaisille noudatti laadullisen tutkimuksen piirteitä. Haastattelut teemoitimme samoin kuin vanhemmille suunnatun kyselyn, vaikka varsinaisia tiukkoja rajauksia haastattelukysymyksille emme määritelleet. Haastattelumme koostui lähinnä mielipidekysymyksistä, joihin ammattilainen pystyi halutessaan liittämään faktatietoja oman koulutuksensa ja kokemuksensa pohjalta. Huomasimme parhaaksi tavaksi toteuttaa haastattelun puolistrukturoituna haastatteluna. Näin jäi myös tilaa itse haastattelutilanteessa esiin nouseville, täsmentäville kysymyksille. Haastattelut kulkivat haastattelu-
rungon (ks. Liite 2) mukaan, mutta pyrimme pitämään haastatteluilmapiirin avoimena ja dialogisena. Se mahdollisti sen, että myös muita tilanteessa esiin nousevia kysymyksiä esitettiin ja annettiin ammattilaisen pohtia. Kytetäksemme analysoimaan ammattilaisille tehtyjä haastatteluja litteroimme äänitetyt haastattelut puhtaaksi. Näin saimme hyvää tekstimateriaalia opinnäytetyöhömme niin tueksi jo löytämäämme tietokirjallisuuteen kuin uusina näkemyksinä ja pohdintoina.

Litterointi tarkoittaa sanasanaan puhtaaksi kirjoittamista, joka voidaan tehdä koko haastatteludialogista, tai se voidaan tehdä valikoiden tutkimuksen kannalta tärkeästä haastatteluosuudesta (teemojen mukaan tai vain haastattelun

puheesta) (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138). Hirsjärvi ja Hurme (2008) huomauttavat, että aineiston ollessa runsas ja elämänläheinen, tekee se analyysivaiheen mielenkiintoisemmaksi ja haastavaksi. Samalla se kuitenkin tuo analyysivaiheen ongelmalliseksi ja työlääksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135.)

Käytimme analyysimme päättelytapana induktiivista eli yleistävää päättelyä. Analysoimme haastattelumateriaalimme siten, että lukiessamme litteroituja haastatteluja alleviivasimme ja etsimme toistuvia ajatuksia ja teemoja kunkin haastatellun ammattilaisen kohdalta. Esiin nousi muun muassa palveluiden osalta se, kuinka loruihin ja laululeikkeihin liittyviä palveluja pitäisi saada enemmän matalan kynnyksen toiminnaksi.

Haastatteluista ja kyselyistä saadut sitaatit valitsimme opinnäytettämme koskien aiheellisimmat. Halusimme valitsemillamme lainauksilla tuoda työtämme mahdollisimman lähelle lapsiperheiden arkea ja painottua siten juuri vanhempien omiin kokemuksiin. Tämä tuotti vaikeuksia, sillä koimme saaneemme valtavan paljon hyviä ajatuksia ja kokemuksia, joissa vanhemmat kuvastivat omaa arkeaan ja loruttelu- ja laululeikkittomuuksiaan. Emme kuitenkaan läheneet karsimaan sitaatteja vanhempien palauttamista vastauksista, sillä koimme, että juuri ne ovat tutkimuksemme peruspilareita ja siten hyvin tärkeitä.

7.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärvi & Hurme (2008) ovat käsitelleet tutkimuksen eettisiä kysymyksiä tutkimuksen eri vaiheissa. Ensimmäisessä vaiheessa tulee esille koko tutkimuksen *tarkoitus*; tämä vaihe sisältää tieteellisen tiedon etsimisen ja kuinka tutkimus voi parantaa tutkittavana olevaa inhimillistä tilannetta. *Suunnitelmavaiheessa* korostuu tutkimuksen kohteena olevien ihmisten suostumus sekä taata luottamuksellisuus. *Haastattelutilanteessa* selvitetään haastateltavien antamien tietojen luottamuksellisuus ja sekä otetaan huomioon, mitä itse haastattelutilanne voi haastateltavalle aiheuttaa (stressi, minäkuvan mahdollinen muuttuminen jne.). *Purkamis- eli litterointivaiheessa* tulee jälleen vastaan luot-

tamuksellisuus saatujen tietojen osalta. *Analyysivaiheessa* eettiset kysymykset koskevat sitä, kuinka syvällisesti ja kriittisesti suoritettua haastattelut voidaan analysoida. *Todentamisvaiheessa* tulee vastaan tutkijan eettinen velvollisuus, joka on esittää tietoa, joka on mahdollisimman todennettua ja varmaa. *Raportointivaiheessa* on otettava huomioon jälleen luottamuksellisuus sekä mahdolliset seuraukset, joita julkaistulla raportilla on haastateltaville. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.)

Eettisyys näkyy opinnäytteessämme lähes jokaisessa vaiheessa. Tutkimustyömme ensimmäisestä vaiheesta alkaen vahvistimme tarvittavat lupakysymykset kuntoon. Pyrimme järjestämään ammattilaisille tehdyt haastattelut heidän aikataulunsa mukaisesti ja haimme tarvittavat haastatteluluvat heidän esimiehiltään tai muulta määrättyltä taholta. Litterointi- ja analyysivaiheessa pyrimme mahdollisimman tarkkaan puhtaaksi kirjoittamiseen, jotta haastateltavan näkemys ei muuttuisi. Todentamisvaiheessa olemme pyrkineet osoittamaan saamamme tiedon aiheelliseksi ja oikeaksi. Luotamme siis näin valitsemiemme haastateltavien näkemyksiin.

Kyselyiden osalta eettisyys näkyy myös lähes joka vaiheessa. Kutsuessamme ihmisiä osallistumaan tutkimukseemme sekä ryhmäämme Facebook:ssa tähdensimme jokaisessa mahdollisessa tekstissä luotettavuudesta ja anonymitteetistä eli nimettömyydestä. Koska käsitelimme heidän vastauksiaan sähköpostitse, niin usein olimme tietoisia siitä, minkä niminen henkilö oli lähettänyt vastauksensa meille takaisin sähköpostiosoitteen perusteella. Vastaukset pysyivät kuitenkin myös meille nimettöminä, sillä tallentaessamme vastaukset koneelle tiedostot tallentuivat nimellä ”Vastaukset kyselyyn”, jolloin jokaiseen tiedostonimeen lisättiin vielä juokseva numero lisäksi.

Käsiteltäessä tutkimuksen luotettavuutta esiin nousee kaksi termiä; reliäbelius ja validius. Tutkimuksen reliäbeliudella tarkoitetaan tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta, eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius puolestaan taas tarkoittaa valitun tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä tutkija on pyrkinyt tutkimaan. (Hirsjärvi ym. 2005, 216.)

Laadullisen tutkimuksen toteuttamisen tarkka selonteko kohottaa varsinkin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Esimerkiksi aineiston tuottamisen olosuhteet olisi hyvä kertoa selkeästi ja rehellisesti. Samoin, jos tutkija kertoo tutkimuksessaan tulkintoja aineistostaan, olisi hyvä myös esittää ne perusteet, joille hän päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi ym. 2005, 217–218.)

Tutkimuksen validiutta voidaan sekä määrällisessä että laadullisessa tutkimuksessa tarkentaa käyttämällä *triangulaatiota* eli useiden tutkimusmenetelmien käyttöä yhtäaikaaisesti. Näitä on esimerkiksi metodinen triangulaatio, tutkijatriangulaatio, teoreettinen triangulaatio sekä aineistotriangulaatio. Metodinen triangulaatio tarkoittaa juuri useiden erilaisten menetelmien käyttöä yhdessä tutkimuksessa. Tutkijatriangulaatio puolestaan tarkoittaa, että useampia tutkijoita osallistuu tutkimuksen toteutuksessa niin aineiston keräämiseen kuin myös aineiston tulosten analysointiin ja tulkitsemiseen. Teoreettinen triangulaatio toteutuu siten, että aineistoa lähestytään monen eri teorian näkökulmasta, sekä aineistotriangulaatio, jossa kerätään yhden ongelman ratkaisemiseksi useita aineistoja tutkimuksen toteuttamiseksi. (Hirsjärvi ym 2005, 218.)

Opinnäytetyömme luotettavuus näkyy tutkimuksen tarkan auki kirjoittamisen kautta. Selontekomme tutkimuksen eri vaiheista on tarkka ja kronologinen, jolloin sitä on helppo seurata ja pohtia lukiessa. Triangulaatiota olemme käyttäneet vähäisissä määrissä, joka osaltaan nostaa tutkimuksemme luotettavuuden tasoa. Triangulaatiomenetelmistä käytimme tutkijatriangulaatiota (kaksi tutkimuksen tekijää) sekä teoreettista triangulaatiota (kehityopsykologiset näkemykset).

8 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN POHDINTA

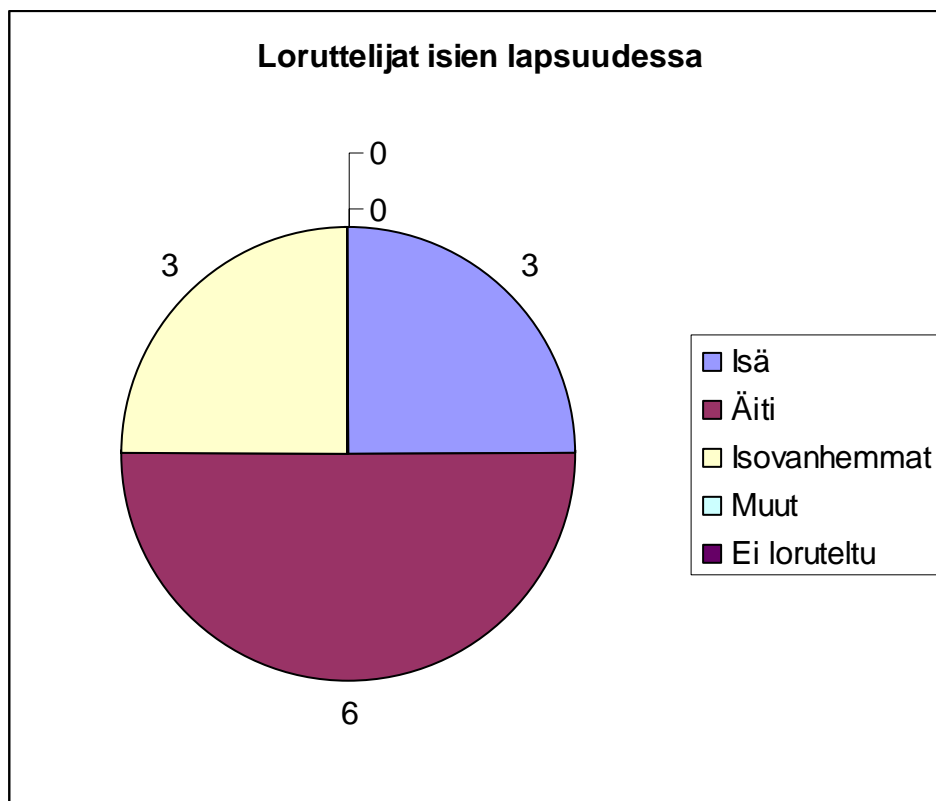
8.1 Isien ja äitien loruttelukokemuksia

Kyselyymme vastanneet kuusi isää ovat kaikki iältään yli 21-vuotiaita, mutta alle 36-vuotiaita. Kaikki ovat joko naimisissa tai elävät avoliitossa. Neljällä

kuudesta isästä on perheessä vain yksi lapsi ja yhdellä isistä on kaksi. Yhdellä isällä on neljä lasta, joista nuorin on tutkimuksemme kohderyhmään kuuluva, eli alle kaksivuotias. Kyselymme kohderyhmään lukeutuvien lapsien ikäkauma on välillä 1kk-1v4kk.

Kyselymme vastanneet 26 äitiä ovat kaikki joko avoliitossa tai avioliitossa, samoin kuin isät olivat. Kyselyyn vastanneet äidit ovat ikäjakaumaltaan 21 – 35-vuotiaita. Näin oli myös isien kohdalla. 22 äideistä on vain yksi lapsi, kolmella äidillä kaksi lasta ja yhdellä äidillä kolme lasta. Kyselymme kohderyhmään lukeutuvien lapsien ikäkauma on välillä 14päivää-1v10kk.

Halusimme kysyä vanhemmilta, onko heille loruteltu ja leikitelty lapsuudessa, sillä sitä kautta pystyisimme pohtimaan sen mahdollisia vaikutuksia heidän omaan rooliinsa loruttelijana tänä päivänä. Jokaiselle kuudelle isälle oli lapsuudessa loruteltu (ks. KUVIO 1). Yleisesti loruttelijana on toiminut äiti, isä ja isovanhemmat. Äiti oli huomattavasti yleisempi loruttelija isien lapsuudessa.

KUVIO 1 Loruttelijat isien lapsuudessa

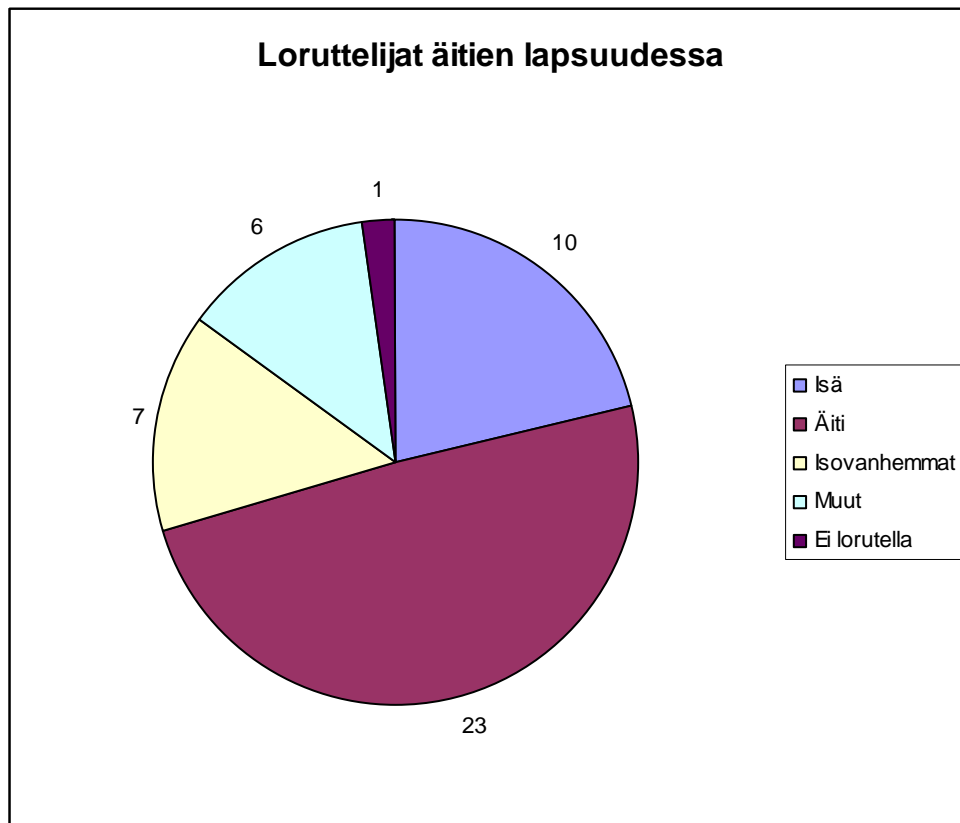
Jokaisen kyselyyn vastanneen isän nykyisessä perheessä laulellaan ja lorutellaan tänä päivänä. Kysyimme kyselyssä, miksi heidän perheissään näin tehdään. Vastauksista käy ilmi lorujen monimuotoisuus rauhoittajana, viihdyttäjänä, kokemusten ja elämysten antajana ja yhteisenä tekemisenä:

Kyllä, luonnollinen hoito keino, hyvä mieli tulee ainakin itelle.
(Isä, lapsi 1kk)

Lapset tykkäävät, niin kaikenlaisesta puuhaamisesta kuin siitäkkin että saavat osakseen vanhempien huomiota ja saavat tehdä jotain yhdessä heidän kanssaan.
(Isä, neljä lasta, nuorin 4kk)

Pikkuinen rauhoittuu ja pitää loruttelusta ja laululeikeistä. Pitää laulamisesta ja viihtyy musiikin ja laulun kuuluessa.
(Isä, lapsi 1v4kk)

Kyselyyn vastanneista äideistä 25/26sta kertoi, että hänelle oli loruteltu, lauletu ja leikitty laululeikkejä heidän ollessa lapsia (ks. KUVIO 2). Pääasiassa loruttelijana oli oma äiti, mutta myös oma isä ja isovanhemmat oli mainittu loruttelijoina. Muutama äideistä oli maininnut myös perhepäivähoitajan, päiväkodin henkilökunnan ja kerhonohjaajat loruttelijoiksi. Yksi kyselyyn vastanneista äideistä koki, että hänelle ei oltu loruteltu hänen lapsuudessaan.

KUVIO 2 Loruttelijat äitien lapsuudessa

Kyselyyn vastanneista äideistä jokaisen perheessä on loruilla oma asemansa tänä päivänä. Samoin kuin isien vastauksissa, myös äitien ajatuksista loistaa lorujen hyödyllisyys, tärkeys ja monipuolisuus. Myös vastanneille äideille olivat heidän omat äidit toimineet useimmiten loruttelijana. Äidit vastasivat hieman isiä laajemmin kysymykseemme lorujen käytöstä heidän perheissään tänä päivänä. Osista vastauksista voi nähdä, kuinka äidit selvästikin ovat pohtineet lorujen ja leikkittelyn vaikutuksia vauvan kehitykseen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen.

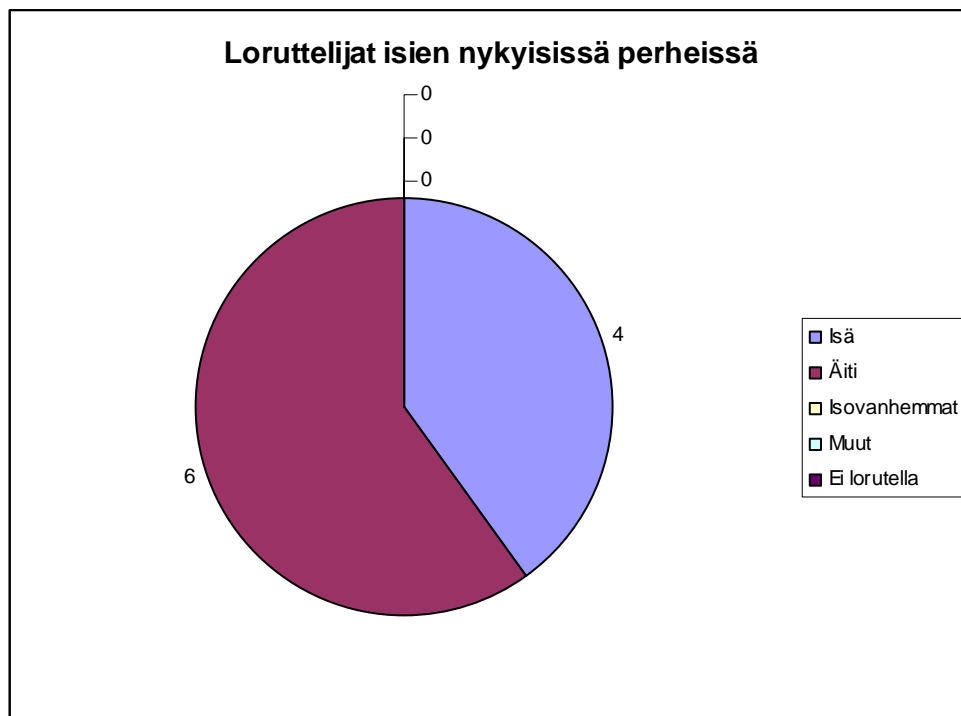
Leikit ja lorut tuovat mukavaa vaihtelua muuten niin yksinpuhelulta kuulostavaan arkeen, kun lapsi ei vielä itse vastaile tai puhu. Lapsi nauttii silminnähdessä kun saa täyden huomion hetkeksi.
(Äiti C, lapsi 7kk)

Lorut ja laulut ovat paitsi yhteistä tekemistä, myös tunnesiteen luomista. Ne ovat tutkitusti myös tärkeitä kielen kehittymiselle sekä puheen rytmin luomisessa että sanavaraston kartuttamisessa. Itse koen lorut myös kirjallisen ja suullisen perinteen jatkamisena ja omien muistojen verestämisenä.
(Äiti, lapsi 1v5kk)

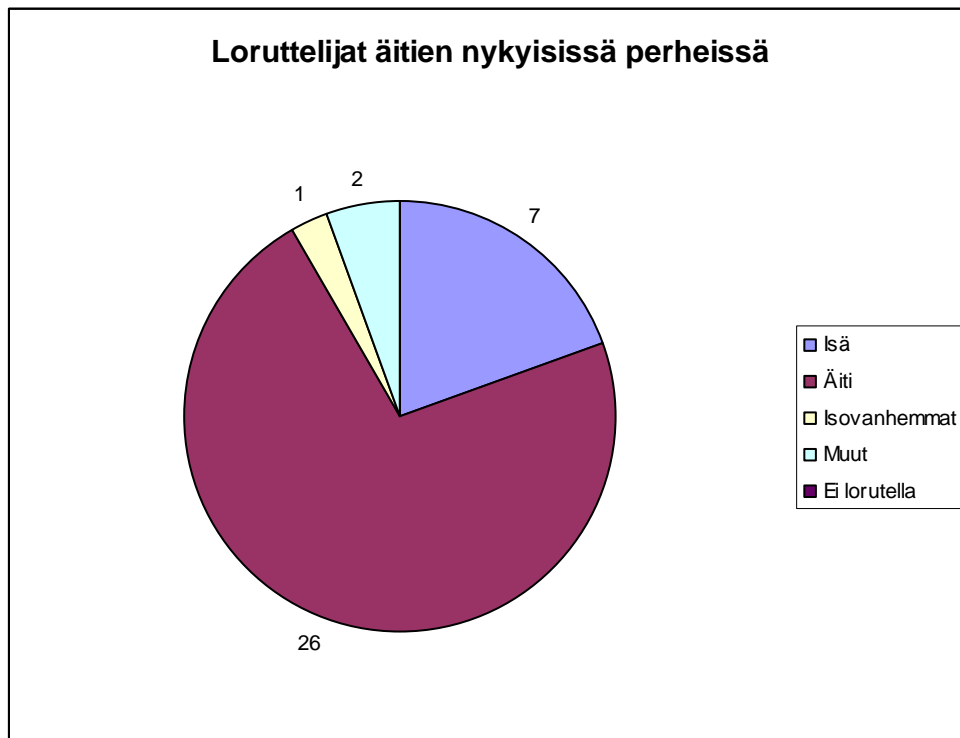
Aivan lapsen syntymästä asti se on ollut minulle luonnollinen tapa kommunikoida. Sopii myös nukuttamiseen, rauhoitteluun ja hassutteluun. Lapsi ei muuten kuulisi kovin paljon suomenkieltä jos en laulaisi tai loruttelisi.

(Äiti, lapsi 1v9kk)

Kaksi kyselyyn vastanneista isistä totesi, että heidän perheessään äiti hoitaa tänä päivänä loruttelun (ks. KUVIO 3). Loput neljä isää kertoivat, että kumpainkin vanhemmista loruttelee ja leikittelee vauvan kanssa. Jokainen vastanneista äideistä kertoi itse toimivansa loruttelijana ja leikittäjänä tänä päivänä. Äideistä seitsemän mainitsi myös isä loruttelijana ja leikittäjänä (ks. KUVIO 4). Yhdessä lomakkeessa loruttelijoina oli äidin ja isän lisäksi mainittu isovanhemmat sekä kummit ja yksi äiti kertoi itsensä lisäksi vanhimman lapsensa loruttelevan perheen pienelle.

KUVIO 3. Loruttelijat isien nykyisissä perheissä

KUVIO 4. Loruttelijat äitien nykyisissä perheissä

8.2 Vanhempien roolina loruttelijana

Miksi siis äidit tuntuvat olevan loruttelijan ja leikittäjän asemassa useimmiten?

Yksi vastanneista äideistä selitti omaa rooliaan perheen loruttelijana näin:

[...], isä ei ole ainakaan vielä juurikaan tehnyt niin. Johtunee siitä, että hän pitää itseään huonona laulajana, mikä on kyllä minun mielestäni virheluulo.

(Äiti A, lapsi 4kk)

Yllä oleva äidin kommentti tukee haastattelemaamme Musiikkipedagogin (AMK) mielipidettä siitä, ettei kaikki nykyajan vanhemmista uskalla loruttaa tai laulaa lapselleen ollessaan siinä uskossa, että loruttelu tai laulu pitäisi osata täydellisesti. Tämä ei silti vielä täysin selitä syytä siihen, miksi äiti toimii useimmiten perheessä loruttelijana. Epävarmuus omista kyvyistä voi päteä niin naisia kuin miehiäkin. Äitien rooli loruttelijana ja laulajana voi selittyä kuitenkin esimerkiksi sillä, että he ovat oppineet sen omalta äidiltään ja kokevat sen ehkä niin sanotuksi ”naisen tehtäväksi”. Kuten vanhempien omassakin

lapsuudessa oma äiti toimi isää paljon yleisimmin loruttelijana. Haastattelemamme lastentarhanopettaja uskookin, että jos vanhempien omassa lapsuudessa on loruteltu, lauleltu ja leikitelty, niin se peilautuu myös seuraavaa sukupolveen. Muutaman äidin vastauksesta huomasi, että loruttelu on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Äiti on pitänyt loruttelusta ollessaan pieni, ja siitä syystä haluaa myös jakaa samaisen kokemuksen oman lapsensa kanssa:

Vauva tykkää ja nauttii selvästi loruista. Itsekin olen tottunut pienestä asti lauluihin ja loruihin.
(Äiti, lapsi 6kk)

Haastattelemamme Jyväskylän seurakunnan varhaisiän musiikkikasvattaja näkee, että tänä päivänä lorutteluun perheissä vaikuttaa teknistyvä yhteiskuntamme, jossa kaikki tulevat joltain koneelta. Tällöin emme hänen mielestään uskalla heittäytyä riimitelyyn ja hassutteluun. Hän kokee, että ajankäytön muuttuminen on myös vaikuttanut tähän. Ennen ei ollut tietokoneita, televisioita jne. ja ihmisillä oli enemmän aikaa ja tilaa riimitelylle. Agraariyhteiskunnassa kotitöitä tehdessä onkin varhaisiän musiikkikasvattajan mielestä juuri syntynyt monia loruja ja leikkejä.

Enemmänkin lauletaan, vaikkei osata laulaa kauniisti. Eikä lauleta pelkästään lastenlauluja, sillä en osaa niitä ulkoa (isä osaa), mutta laulan vaikkapa radion mukana lapselle. Loruja kerron harvoin, sillä en niitä ulkoa muista vaikka kuinka lukisin.
(Äiti, lapsi 12kk)

Musiikkipedagogi (AMK) totesi tekemässämme haastattelussa, että vanhemmille tuntuu olevan todella suurena kynnyksenä oman riittämättömyyden tunne loruteltaessa ja laulaessa: *”Minä en osaa, en pysy rytmissä, en osaa riimitellä, en pysy sävelessä”*. Kuinka voisimme saada vanhemmat ymmärtämään, ettei kyseessä ole minkään suuren ja mahtavan taiteen luominen? Samaa totesi reippaasti myös haastattelemamme lastentarhanopettaja:

Eikä se että mä nyt hoidan tän täydellisesti ja musta tulee seuraava räp-artisti, se ei oo siinä kumminkaan se pointti, vaan se että yhdessä tehdään ja tälle.

Kuinka voisimme rohkaista ja kannustaa epävarmoja vanhempia loruttelemaan ja hassuttelemaan lastensa kanssa arjen toiminnoissa?

8.3 Lorut ja laululeikit arjessa

Halusimme vanhemmille osoitetun kyselymme kautta kartoittaa milloin ja millaisissa vuorovaikutuksellisissa tilanteissa loruja ja laululeikkejä lapsiperheen arjessa käytetään. Kyselymme vastanneiden vanhempien perheissä lorut ja laululeikit kuuluvat tärkeänä osana arkeen. Perheissä lorutellaan ja laulellaan isien mukaan näissä tilanteissa:

Kun itkettää, n 1h/päivä
(Isä, lapsi 1kk)

Laulan joskus tiettyjä biisejä rauhoittaakseni itkun.
(Isä, lapsi 2kk)

- *Nukutettaessa*
- *Joskus kun lapsi/lapset kiukuttelee*
- *tai ihan muuten vaan*
(Isä, neljä lasta, nuorin 4kk)

Joka päivä vaipanvaihdoissa isillä on oma laulunsa ja äidillä oman rutiinin mukaiset laulut. Nukkumaan mennessä lauletaan omat laulunsa.
(Isä, lapsi 1v4kk)

Useissa perheissä loruttelua ja leikitystä tapahtuu joka päivä ja useaankin otteeseen. Näin kuvailee kaksi äitiä arkitilanteita, joissa käytetään loruja:

Sylissä istuessa, kirjoja lukiessa, ruokailun ohella, missä vaan kun siltä tuntuu, you name it☺ Siirtymätilanteissa on usein sama tuttu loru.
Äiti, lapsi 1,5v

Kotona yks kaks kun siltä tuntuu. Tanssitaan piirileikkiä tai tehdään ala-asteella -90 luvulla opituja käsileikkejä tai lorutellaan ja laulellaan perinteisempiä lasten loruja. Ei ole mitään tiettyjä hetkiä vaan sponttaanisti tulevat. Joskus useammin, joskus harvemmin.
Äiti, lapsi 1v6kk

Loruttelut ovat vastanneiden perusteella hyvin paljon käytetty yhdessä puuhastellessa ja viihdytyksessä. Useassa vanhempien vastauksessa myös siirtymätilanteet saivat helpotusta lorusta tai pienestä leikistä. Muutama äiti mainitsi myös, että loruttelu ja leikkely antaa mahdollisuuden suunnata kaiken huomion lapseen ja pakottaa unohtamaan muut hommat siksi ajaksi. Eli tavallaan loruttelu toimii myös vaihteluna vanhemmille arjen rutiineihin ja kiireisiin.

Eniten loruttelusta on koettu olevan apua nukuttaessa, huomion kiinnittämisessä sekä rauhoittamisessa. Lorun tai laulun avulla vanhemmat ovat voineet viedä vauvan ajatuksen pois ikävästä tilanteesta tai muuten pahasta mielestä. Näin muutama äiti kommentoi:

Ei vielä tämän ikäisen kanssa – olemme lorutelleet vain ”hyvissä tilanteissa”. Vauvan itkuun parasta lääkettä on syli ja äidin rinta. (Äiti, lapsi 3,5kk)

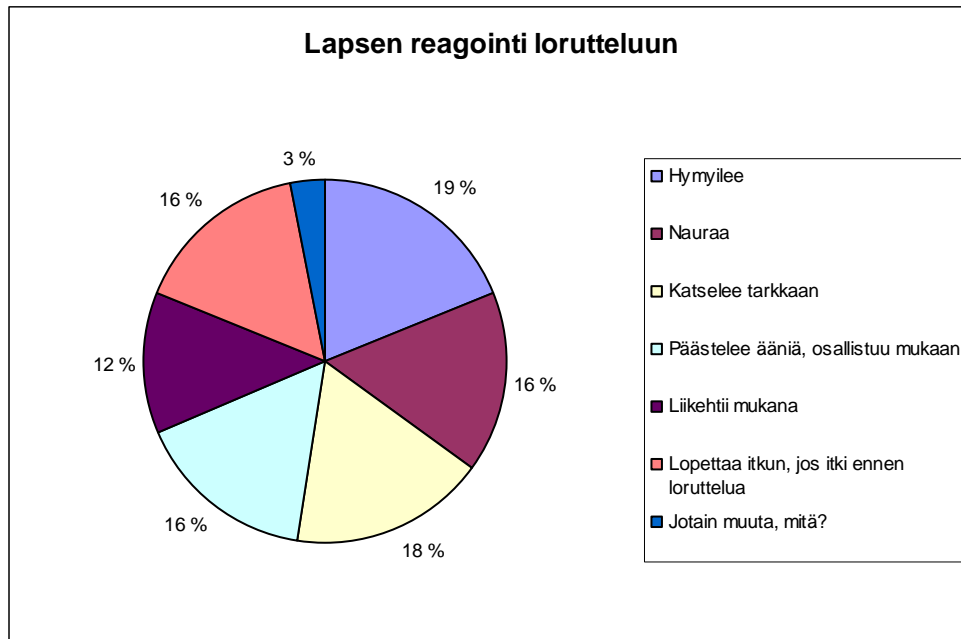
Nukuttaessa vauva kyllä rauhoittuu tuttuun loruun, mutta ei välttämättä nukahda siihen, ts. viuhtominen saattaa loppua lorun ajaksi, mutta alkaa sen loputtua pian uudelleen. Pääsääntöisesti vauvamme tuntuu nukahtavan ihan omatoimisesti sitten kun on sopivan väsynyt, joten en osaa sanoa, onko loruttelusta varsinaisesti apua nukuttamisessa. Toistaiseksi meillä on tullut vastaan vain kaksi tilannetta, jossa vauva pääsi jotenkin niin hermostuneeseen tilaan että vain huusi suoraa huutoa. Kiinnostavaa oli, että näissä tilanteissa hän rauhoittui nimenomaan kuunnelleensa tuttua laululoruja. (Äiti A, lapsi 4kk)

Eräs äideistä kertoi käyttävänsä loruja ja laululeikkejä arjen toiminnoissa harvoin. Hän kuitenkin sanoi käyttävänsä loruja etenkin silloin, kun haluaa vuoden ikäisen lapsensa rauhoittuvan. Samainen äiti kommentoi näin lorujen hyödyllisyydestä:

Pienenä oli apua vaippoja vaihtaessa, mutta nykyään ei taida auttaa kuin viihdyttämisessä. (Äiti, lapsi 12kk)

Samainen äiti kokee, että loruttelu ei ole hänelle kuitenkaan helppoa. Hän haakeekin tukea juuri CD:stä ja kirjoista. Hän kuitenkin keksii myös omasta päästään loruja.

Kysyimme kyselyssämme myös vanhemmilta heidän lapsensa reagoitua lorutteluun ja laululeikkeihin. Koska emme halunneet tehdä liian pitkää listaa tavoista, joilla vauva voisi reagoida lorutteluun (KUVIO 5), annoimme vanhemmille mahdollisuuden valita muutamasta vaihtoehdosta osuvimmat sekä mainita vapaasti myös itse omia näkemyksiään.

KUVIO 5. Lapsen reagointi lorutteluun

Vastanneista neljä äitiä oli valinnut lisäksi kohdan jotain muuta ja kertoneet vauvansa reagoineen lorutteluun ja leikittelyyn näin:

*Silmät suurenee ja alkaa liikuttelemaan raajojaan.
(Äiti, Vauva 3,5kk)*

*En ole ajatellut liikehtimistä aiemmin, mutta sanoisin, että vauvamme pikemminkin pysähtyy loruttelun ajaksi kuin päinvastoin. On varsin liikunnallinen tapaus noin muutoin.
(Äiti A, Vauva 4kk)*

*Sormittaa tuttuja loruja, esim. harakka huttua keittää.
(Äiti, Vauva 1,5v)*

*Laulaa ja lausuu mukana (tai yleensä vuorolausein), on oppinut kaikenlaisia "koreografioitakin" ja niitä tekee reippaasti.
(Äiti, Vauva 1v10kk)*

Isien vastauksista näkyi selvästi, että vauva on nauttinut lorutteluhetkeistä vanhempansa seurassa. Hymyileminen, nauraminen ja ääntelyiden päästeleminen olivat vauvan reagoimisesta loruun ja laululeikkiin yleisin. Myös itkun lopettaminen lorun avulla onnistuu isien vastauksien mukaan. Vanhempien vastauksista voi myös nähdä sen, kuinka lorujen ja laulujen tuttuus on avaintekijänä. Lapset lähtevät tuttuihin loruihin mukaan ja sormittavat tuttuja leikkejä. Eräs isistä myös kertoi käyttävänsä juuri tuttuja ”biisejä” rauhoittaakseen 2kk vauvansa itkun.

Lorujen rauhoittava ominaisuus ei näkynyt vastauksissa ainoastaan vauvojen reagoimisessa, mutta myös vanhempien omakohtaisessa kokemisessa. Näin yksi isä kommentoi lorujen vaikutusta häneen itseensä:

Itselle se tuo myös rauhoittumista ja kun tietää millä saa rauhoittumaan tuo se varmuutta.
(Isä, lapsi 1v 4kk)

Jotta saisimme syvennettyä lorujen ja laululeikkien merkitystä, kysyimme kyselyssä myös sitä, kuinka lorut ja laululeikit vaikuttavat loruttelijaan itseensä. Kyselyymme vastanneista äideistä ja isistä moni koki loruttelun ja laulamisen vaikuttavan juuri rauhoittavasti niin vauvaan kuin myös hoivaavaan vanhempaan itseensä. Äidit ja isät nauttivat loruttelun tuomasta iloisesta reaktiosta omassa vauvassa. He tulivat iloisiksi ja hyvälle tuulelle siitä, kun saivat lapsensa esimerkiksi nauramaan. Näin kirjoitti erä äiti:

Se saa minut usein paremmalle tuulelle, kun on jonkinlainen yhteys poikaan ja tehdään jotain kivaa yhdessä.
(Äiti B, lapsi 7kk)

8.4 Loru- ja laululeikkikulttuuri ja palvelut

Olisi hyvin tärkeää että vanhat ja perinteiset lorut ja leikit siirtyisivät seuraaville sukupolville etteivät ne unohdu. Oma isoäitini kirjoittikin minulle muistiin perinteisiä loruja yms. mitä hän minullekin on pienenä kertonut. Itse siirrän näitä tärkeitä perinteitä omille lapsilleni.
(Äiti, lapsi 8kk)

Halusimme kyselyssämme vanhemmille selvittää heidän orientoitumistaan vauvaperheille tarjottuihin palveluihin omilla paikkakunnillaan sekä heidän harrastuneisuuttaan laulu- ja lorukirjojen, -CD:tten ja -DVD:tten osalta.

Kuudesta isästä viisi ilmoitti perheessä olevan CD:itä, DVD:itä ja kirjoja, jotka olivat lapsille suunnattuja loru ja/tai laululeikkeihin liittyviä. Yksi isistä koki, ettei heidän perheessään vastaavia tuotteita ollut laisinkaan. Isistä kaksi ei täsmentäneet tai eivät muistaneet minkälaisia tai minkä nimisiä kyseiset tuotteet olivat. Kolme muuta isää listasivat kotoa löytyvän mm. loru- ja runokirjoja, lastenlaulu -CD:itä sekä -DVD:itä.

Kolme äitiä 26:sta ilmoitti, ettei heidän perheessään ole minkäänlaista loruihin tai laululeikkeihin liittyvää CD:tä, DVD:tä tai kirjaa. Lopuista 23 äidin perheestä yleisimmin löytyi kirjana ja CD:nä loruja ja laululeikkejä, usein jopa kirja jonka mukana oli kirjaan kuuluva CD sävellyksineen. Erikseen useammin nimeltä mainittiin mm. kirjoja: Vauvan vaaka, Lorutoukka ja Hanhiemon iloinen lipas. Vauvan vaaka -kirjaan kuuluu mukaan myös CD. Äänite ja DVD -puolelta pari äitiä oli maininnut Titi -nallen sekä Fröbelin palikat.

Haastattelemamme lastentarhanopettaja (Pikkirii) uskoo, että lastenlevyjä tulee tulemaan ja menemään ja että vanhat laululeikit ja lorut muuttuvat (sanojen ja sisällön myötä) ja jopa unohtuvat yhteiskunnan jatkuvan muutoksen takia. Hän näkee, että sanat ja sisältö ovat ne, mitkä saattavat muuttua.

Kysyimme myös vanhempien osallistumisesta lapsen kanssa ryhmään, jossa lorutellaan ja laululeikitellään. Isistä kaksi oli jättänyt vastaamatta tähän kohtaan, yksi isä kävi lapsensa kanssa (ilmeisesti) vauvamuskarissa 1,5-vuotiaaksi asti. Yksi isä (neljä lasta, nuorin 4kk) kertoi kahden vanhemman lapsensa osallistuneen vauvamuskariin, mutta nuorimmat eivät olleet ainaakaan vielä osallistuneet. Yksi isä oli vastannut "Ei vielä", joten hänen kohdallaan hänen lapsensa olisi mahdollisesti osallistumassa johonkin vastaavaan ryhmään. Yksi isä kertoi, että hänen lapsensa ei ole osallisena mihinkään vastaavaan ryhmään.

26 äidistä yhdeksän eivät käy lapsensa kanssa tällä hetkellä missään laulu- leikkeihin tai loruihin liittyvässä ryhmässä. Kaksi äitiä kertoo olleensa aikai- semmin mukana jossain ryhmässä; yksi vauva on aloittanut päivähoiton (oli ennemmin mukana vauvakerhossa ja muskarissa) ja toinen äiti kävi lapsensa kanssa 3-7kk iässä vauvajumpassa. Yhdeksän äitiä suunnitteli myöhemmin aloittavansa vauvansa kanssa jotain vastaavaa toimintaa.

Emme käy, mutta ehkä myöhemmin. Toisaalta mielestäni nämä ryhmät on lähinnä vanhempia varten (ettei jäisi neljän seinän si- sälle ja jotta saisi aikuiskontakteja), vauva nauttii eniten ihan omi- en vanhempien seurasta, eikä mistään ryhmistä, joissa käyminen voi mielestäni jopa stressata vauvaa.
(Äiti A, lapsi 2kk)

Emme ainakaan vielä. Joskus voisimme pistäytyä, mutta minulla on musiikillista taustaa sen verran, että vaikka en ole alan asian- tuntija, luulen, että kun on saatu vähän mallia, saatetaan pärjätä aika hyvin omatoimisestikin.
(Äiti A, lapsi, 4kk)

Kuusi äitiä 26 äidistä käy tällä hetkellä jossakin laululeikkeihin ja loruihin liitty- vässä ryhmässä. Näitä on mainittu mm. Mannerheimin lastensuojeluliiton muskariryhmä, kaupungin vauvauinti, seurakunnan vauvamuskari sekä seura- kunnan kerho.

Kaikki isät kokivat olevansa tietoisia oman paikkakuntansa tarjoamista palve- luista. Näistä oli mm. mainittu MLL:n vauvakahvila, muskari, vauvauinti, neu- vola, kaupungin päiväkerho, seurakunnan päiväkerho, taidetapahtumien vä- rielämystunnit, kirjaston satutunnit sekä erilaiset tapahtumat. Yksi isistä kirjoitti seuraavaa:

Siitä jossa äiti saa olla muiden äitien kanssa ja lapset leikkii kes- kenään.
(Isä, lapsi 4kk)

Äideistä 22 koki olevansa selvillä oman paikkakuntansa tarjolla olevista vau- vaperheiden palveluista. Näiksi palveluiksi äidit mainitsivat mm. Vauvakerhot, muskarit, asukaspuistot, Äiti-vauva –ryhmät, liikuntaseurojen vauvajummat, vauvauinnit, perhepuistot, sisäleikkipuistot, seurakunnan järjestämät toimin-

nat, avoimet päiväkerhotoiminnat, perhekerhot, perhekahvilat, ekavauvaryh-
mät, värikylvyt sekä vauvatapahtumat.

Kysyimme, mistä ja minkä kautta vanhemmat olivat saaneet tietoa näistä pal-
veluista. Yksi isä oli jättänyt vastaamatta, mutta muut viisi kertoivat saaneensa
tietoa näistä palveluista puolisoltaan, tutuilta, Internetistä, muilta vanhemmilta
sekä neuvolasta. Viisi isää koki tiedon saamisen vauvaperheille suunnatuista
palveluista helpoksi. Yksi heistä koki kuitenkin toisin: hän perusteli vastaus-
taan ainoastaan sanomalla, ettei ainakaan hänelle tuo tiedon saaminen ole
helppoa.

Äidit olivat saaneet tietoa näistä palveluista Internetistä, tutuilta, sukulaisilta,
neuvolasta, kirkon ja kauppojen ilmoitustauluilta, ilmaisjakelulehdistä ja – esit-
teistä. Pari äitiä erikseen totesivat, että olivat itse olleet aktiivisia tiedonhakijoi-
ta. Kahdelle äidille tiedon hankkiminen oli ollut oman työn puolesta helppoa:
he itse työskentelevät sosiaalialalla, jolloin työn puolesta heille on karttunut
tietoa erilaisista palveluista. Kyselyssä muutama äiti tähdensi Internetin hyö-
dyllisyyttä tiedonhankinnassa.

Kysyimme aikaisempaan kysymykseen viitaten, että toivoisivatko isät, että
vauvaperheille suunnattuja palveluja olisi enemmän. Neljä isistä jätti vastaa-
matta kohtaan, yksi vastasi lyhyen ytimekkäästi kieltävästi. Yksi isä komment-
toi seuraavaa:

*Enemmän koko perheen harrastusjuttuja, mihin myös isommat sisa-
rukset pystyisivät osallistumaan mukana, koska on usein vaikea
saada isompia lapsia hoitoon että molemmat vanhemmista voivat
osallistua, tai että edes pääsisi pienimmän kanssa yleensä mihin-
kään.*

(Isä, neljä lasta, nuorin 4kk)

Äidit puolestaan olivat enemmän sitä mieltä, että tämän hetkinen tarjonta vau-
vaperhepalveluilla on tarpeeksi hyvä tyydyttämään monien tarpeet. 13 äitiä
26:sta ilmaisi asian näin suhteellisen selkeästi ja kymmenen taas oli sitä miel-
tä, että tiettyjä palveluja (esim. vauvajumppa, koko perheen toiminta, isät
huomioon ottava toiminta jne.) saisi olla enemmän. Yksi äiti ei osannut sanoa

mielipidettään vielä, koska vauva on vielä niin pieni ja aikataulut eivät sovi yhteen. Kahden äidin vastaus jäi epäselväksi.

Mielestäni jokainen päättäköön itse, miten paljon osallistuu kodin ulkopuoleiseen toimintaan ja haluaa kuljettaa lasta niissä. Itse en ole aktiivinen ajatukselle. Tämän ikäinen vauva saa tarvitsemansa virikkeet vielä kotona.

(Äiti, lapsi 14pvää)

Toivosin että neuvola täällä järjestäisi ns. vauvatapaamisia alueen vauvautuneiden kesken. Muutaman kerran jälkeen tällaiset tapaamiset varmasti onnistuisivat ilman neuvolan apuja aina jonkun osallistujan kotona.

(Äiti, kaksoset 11kk)

Olisi ehkä kiva olla joku koko perheen toiminto. Nyt on paljon painotusta äiti-lapsi toiminnalle, mutta molempien vanhempien läsnäolo olisi kivaa.

(Äiti, lapsi 1v 9kk)

Kenelläkään isistä ei ollut mitään vapaata kommentoitavaa viimeiseen kysymykseemme kyselyssä (Mitä muuta haluaisitte sanoa loruista ja laululeikeistä tai vauvaperheille tarkoitetuista palveluista?). Sen sijaan äidit olivat sitäkin aktiivisempia.

Loruttelu on yllättävän hauskaa ja helppoa, jos siihen ei suhtaudu tiukkapipoisesti. Vauva myös näyttää nauttivan siitä suuresti, mikä on hyvin palkitsevaa.

(Äiti A, lapsi 4kk)

Mielestäni neuvoloissa voitaisiin jakaa jo odottaville äideille joku pieni loruttelu/laulu-kirjanen, koska monille vanhemmille ei ole niin helppoa ilmaista itseään. Jos näihin loruihin pääsisi tutustumaan jo odotusvaiheessa kynnys niiden ilmaisemiseen voisi madaltua. lisäksi neuvolassa voitaisiin kannustaa käyttämään loruja ja laulua jokapäiväisessä touhuilussa.

(Äiti A, lapsi 5kk)

Olen sitä mieltä, että neuvolat painostavat liikaa "vauvatukseen". Itse olisin mielelläni oppinut lorun, joka olisi ollut ihan hyödyllistä ja sitä olisi tullut tehtyä enemmän. (Perhevalmennuksessa sai sellaisen käsityksen, että jos ei "vauvata", niin ei saa hyvää vuorovaikutusta lapsen kanssa).

(Äiti B, lapsi 7kk)

Ihanaa, kun saa vauvan kanssa touhottaa!

(Äiti, lapsi 1v 6kk)

Voisi enemmän olla myös isät huomioivia juttuja. niinkin pieni asia kuin äiti-lapsi –kerhon nimen muuttaminen unisexiksi voisi auttaa..

(Äiti, lapsi 1v10kk)

8.5 Näkökulmia varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen

Haastattelemamme Musiikkipedagogi (AMK) uskoo varhaisen vuorovaikutuksen saavan alkunsa jo ennen syntymää. Hän kertoi haastattelussa omakohdattaiset kokemuksensa omien lastensa kanssa; odotusaikana hän oli laulanut kummallekin omaa tuutulaulua aina mennessään nukkumaan ja oli todennut synnytyksessä kuinka sama tuutulaulu oli edistänyt vauvan rauhoittumista. Hän puhui haastattelussa lorun rytmien viemisestä kehoon. Hyvän olon luominen on hänen mielestä tärkeää, ja se, että tehdään vauvan halujen mukaisesti, ei pakottamalla. Samainen idea löytyy dialogisesta vauvatanssista. Hän näkee, että loruilla ja laululeikeillä on vauvaan tutustumisen kannalta tukeva vaikutus. Myös haastattelemamme neuvolan perhetyöntekijä näkee tärkeimpänä, että vanhempi olisi hetken vauvaa ja sitä hetkeä varten.

Lastentarhanopettaja kertoi haastattelussa, että kontakti lapseen äänen, kosketuksen, leikin kautta on tärkeintä. Myös tunneside, turvallisuus ja tuttuus ovat tärkeitä ominaisuuksia. Hän ei näe loruttelussa mitään huonoa, vaan toteaa, että: *”kaikki on siinä positiivista niin kun vauvan, tai pienen kanssa lorutellaan”*. Hän näkee lorut ja laululeikit helpoksi tavaksi saada kontakti lapseen ja muodostaa vuorovaikutusta, sillä lorut ovat hänen mielestään juuri lapsesta lähtevää. Muu hyvä tulee kuin vahingossa mukana. Hän toivoisikin, että tulevaisuudessa lauluttelusta ja loruttelusta tulisi trendi, muoti-ilmiö vanhempien ja lasten kesellä.

Muutkin haastateltavat kokivat, että lorujen ja laululeikkien kautta tuleva läheisyys ja yhdessäolo ovat tärkeimmät tekijät vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa. Haastattelemamme neuvolan perhetyöntekijä lähtisi vahvistamaan varhaista vuorovaikutusta rohkaisemalla vanhempia pitämään lapsia juuri sylissä ja viettämällä lämpimiä hellyttelyhetkiä. Hän myös kehottaisi vanhempia huomioimaan lastaan intensiivisemmin erilaisissa perushoitotilanteissa, ole-

malla läsnä lapselle. Hän myös kokee, että lorutellut voivat lähentää vanhempia ja lapsia sekä tuoda iloa ja rentoutta yhdessäolon hetkiin. Haastattelemamme varhaisiän musiikkikasvattaja kokee työssään pääasiana vanhemman ja lapsen välisen yhteyden vahvistaminen, turvallisuuden tunteen lujittumisen sekä luottamuksen syvenemistä.

Usealle kyselyyn vastanneelle vanhemmalle lorujen ja laululeikkien hyödyllisyys oli myös selkeää. Osalle äideistä tieto tulee esimerkiksi oman ammatin kautta. Tässä eräs kommentti äidiltä:

Koska arvostan varhaisen vuorovaikutukseen tietoista panostamista ja ne auttavat tällaista leikkimään kykenemätöntä äitiä keskittämään asiaan eli katsomaan vauvaa ja olemaan hänen kanssaan. Myös kosketus on meillä aina mukana loruissa.
(Äiti B, lapsi 5kk)

Usein kuitenkin saatetaan ajatella lorujen ja laululeikkien merkityksen itsensä selvyydestä. Kaikkihan tietävät, että leikki on lapsen työtä ja hänelle ominainen tapa toimia. Vai tietävätkö? Jos tietääkin, niin monelle jää vielä auki, miksi näin on. Miksi lapsi nauttii leikkimisestä, miksi lorut ja leikit vanhemman kanssa tuottavat lapselle niin suurta iloa? Tämä näkyy esimerkiksi alla olevasta äidin ajatuksestakin:

Tulevat oikeastaan aika luonnostaan. Toki niitä myös suositellaan tehtäväksi, vaikka missään ei ole kovin selkeästi sanottu, miksi niitä pitäisi tehdä.
(Äiti A, lapsi 4kk)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Opinnäytetyömme päätehtävänä oli selvittää lorujen ja laululeikkien merkitystä ja hyötyä lapsen ja vanhemman välisessä varhaisessa vuorovaikutuksessa. Opinnäytetyötämme varten keräämästä teoriasta kävi selvästi ilmi lorujen ja laululeikkien kautta tulevan rytmin, äänen, kosketuksen ja yhdessäolon posi-

tiivinen ja kannattava vaikutus niin lapsen kehitykseen kuin myös varhaiseen vuorovaikutukseen, aivan sikiöajoilta saakka. Tänä päivänä nähdään, että vauva on aktiivinen vuorovaikuttaja syntymästään lähtien. Vauva suuntaa katseensa etenkin ihmiskasvoihin sekä ääniin. Vauvaa kiinnostaa etenkin ne äänet, joita hän on kuullut ollessaan vielä masuvauvana. Vauvalla on synnynäinen kiinnostus puheeseen sekä musiikkiin. Aikaisemmat tutkimukset tukevat sitä näkökulmaa, että sikiö muistaa kohtuajoilta tutut äänet, kuten äidin puheen ja äidin laulamien laulut. Tästä syystä tällainen tuttu laulu voi saada aikaan vauvaa rauhoittavan vaikutuksen. Myös tekemämme tutkimuksen tulokset tukivat sitä, kuinka vanhempien loruttelut ja leikkelyt vaikuttavat positiivisesti lapseen, ja myös vanhempaan itseensä. Vanhemmista suurin osa koki lorutellessa myös itse nauttivansa loruttelu- ja laululeikkilanteesta, varsinkin nähdessään oman lapsensa reaktion. Etenkin kehtolaulujen laulamisella on aina ollut itse tuodittajaankin suuri tunnetiloja tasoittava vaikutus. Musiikki on tunteiden kieli, kuten olemme teoriaosuuden alussa maininneet. Lorut ja laululeikit sisältävät musiikillisia piirteitä. Musiikin avulla ihminen on voinut ilmaista tunteitaan, mutta myös vuorovaikuttaa toiseen ihmiseen. Se on kuulunut osana suomalaiseen kulttuuriin ja kuuluu siten vahvasti kansanperinteeseemme.

Lukemamme teoriakirjallisuus painotti, että varhaista vuorovaikutusta tukiessa tulisi tarkastella tukimuotoja arjen toiminnoista käsin. Tämä siksi, että juuri arkipäivän vuorovaikutustilanteissa näkyvät vauvan ja vanhemman kommunikoinnin voimavarat ja ongelmat. Valitsimme tukimuodoiksi juuri lorut ja laululeikit, sillä lapsen ominainen tapa toimia ja sisäistää maailmaa on leikkiminen. Lorut ja laululeikit ovat jokaiselle saatavilla oleva tapa tutustua omaan lapseen, lapsen näkökulmasta käsin. Teoriakirjallisuus painotti myös sitä, että loruttelussa ei tarvitse olla taitava, tärkeintä on läsnäolo. Lorut ja laululeikit tulevat ikään kuin vahingossa lapsen ja vanhemman väliseksi yhteiseksi toiminnaksi ja hassutteluksi, arjen rutiinien rikkojaksi. Lorut on helppo myös liittää vuorovaikutusta sisältäviin arkitilanteisiin. Kuten teoriaosuudessakin mainitsimme, loruttelun kautta voidaan vuorovaikutusta syventää, ja siitä yhdessäolosta nauttii niin lapsi kuin myös aikuinen. Haastattelemamme ammattilaisetkin kokevat, että lorut ja laululeikit ovat oiva menetelmä tukemaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta varhaisista hetkistä alkaen.

Tutkimustuloksistamme kävi ilmi, että loruttelu ja leikkiminen on kyselyymme vastanneille perheille arkipäivää ja niitä käytetään usein ja monenlaisissa tilanteissa. Tuloksista kävi ilmi kuitenkin myös se, kuinka osalle vanhemmista loruttelu on epävarma toimintamuoto. Vanhemmat kokevat, että eivät osaa lorutella tai laulaa. Osasta vastauksista näki myös, että vanhemmat vähättelivät itseään loruttelijana ja laulajana. Samoin myös erään haastattelemamme ammattilaisen mielestä jotkut vanhemmista kokevat, että he eivät uskalla tai osaa lorutella. Ajatellaanko, mitä muut mahtaisivat sanoa, jos kuulisivat lauluääneni? Vai tuntuuko vanhemmista tyhmältä höpötellä ”yksinään”, vaikka vauva kyllä kuuntelisikin tarkkaavaisesti?

Kyselyymme vastanneista vanhemmista osa tiesi, että loruilla ja laululeikeillä on paljon hyödyllisiä vaikutuksia ja että niitä kehoitetaan harrastamaan lapsen kanssa. He eivät kuitenkaan osanneet sanoa, miksi näin pitäisi tehdä. Mitä siis ovat nämä hyödylliset vaikutukset? Vanhempien vastauksista pystyi kuitenkin näkemään, että lorujen ja laululeikkien tuomat vaikutukset näkyvät heidän omassaankin arjessa, vaikka he eivät niitä itse välttämättä tiedostaisikaan. Lapsen reagoimisessa vanhemman lorutteluun ja leikkittelyyn ilmeni selvästi lapsen mielenkiinto tilannetta kohtaan, oli lapsi minkä ikäinen tahansa. Lapsi saadaan rauhoittumaan ja viihtymään, lapsen ajatukset huonosta tilanteesta saadaan siirrettyä toisaalle. Kuten olemme teoriaosuudessa esittäneet, vauvalle äidin ääni ja sylin lämpö ovat merkkejä turvallisuudesta ja tuttuudesta. Lorujen ja laulujen sävy, rytmi ja tempo ovat vauvan korvalle mieluisia. Hymyilevät ja iloiset kasvot kiinnostavat eniten ja siksi pienet leikit riemastuttavatkin lasta.

Millainen on lorujen ja laululeikkien tulevaisuuden rooli lapsiperheiden arjessa? Tähän saimme paljon arvokasta ajatusta ja näkemystä niin haastattelemitamme ammattilaisilta kuin kyselyyn vastanneilta vanhemmiltakin. Vertaamalla isovanhempiemme lapsuutta tämän päivän lapsuuteen, lorut kulkivat ennen lähinnä suullisesti. Tänä päivänä loruja ja laululeikkejä kuullaan lisäksi myös CD- ja DVD-formaattien sekä alan ammattilaisten (vauvamuskari, päivähoito) kautta. Voisiko siis olla niin, että siinä missä omat isovanhempamme ja heidän

vanhempansa jakoivat suullista perinnettä suoraan ihmiseltä ihmiselle, niin nykyteknologian mahdollistamana nämä perinteet periytyvät tuleville sukupolville juuri CD:tten ja DVD:tten muodossa? Nykyteknologian myötä lorujen ja laululeikkien säilyvyys sukupolvelta toiselle on varmemmissa käsissä, mutta kuulevatko lapset lorut ja laululeikit tulevaisuudessa eri laitteista eivätkä hänen omilta läheisiltään? Onko loruttelu siirtymässä ammattilaisten käsiin? Kyselyymme vastanneiden 32 vanhemman perusteella voimme todeta, että loruttelulla ja leikkittelyllä on vielä paikkansa suomalaisessa lapsiperheessä, vaikka ominaisena toimintamuotona sitä ei välttämättä kaikki koekaan. Loruttelu hoidettiin kuitenkin pääasiassa itse, eikä palveluita monikaan käyttänyt sillä hetkellä. Vanhemmat olivat myös useaa mieltä erilaisten perheille suunnattujen palveluiden tarjonnasta. Osan mielestä palveluita oli tarpeeksi, kun taas osa koki että tietynlaisia palveluja (esimerkiksi isille tai koko perheelle suunnatut palvelut) ei ollut tarpeeksi tarjolla heidän omalla kotipaikkakunnallaan. Yhden vanhemman mielestä opiskelijoille ei ollut tarjolla tarpeeksi edullista palvelua, jossa voisi lapsensa kanssa käydä. Osa haastattelemistamme ammattilaisista kokikin, että juuri tällaisten matalan kynnyksen palveluiden tarjoamista tulisi kehittää tulevaisuudessa.

Lorut ja laululeikit ovat hyödyllinen työväline lasten parissa työskenteleville. Ne myös osoittavat soveltuvansa hyvin lapsiperheiden arkeen monipuolisuutensa ja helpon saatavuutensa ansiosta. Miten siis voisimme parhaiten kannustaa vanhempia ottamaan lorut ja laululeikit mukaan arjen toimintoihin lasten kanssa? Ehkä juuri kertomalla, että loruissa ja laululeikeissä ei ole suurta merkitystä sillä, miten leikkiä leikkii tai mitä sanoja loruissa ja lauluissa lausuu. Tärkeimpänä on yhdessä olo, läheisyys ja kosketus. Kyse on siitä, että vanhempi on läsnä vauvalle, opettaen pikkuhiljaa tälle omien tekojensa ja reaktioidensa kautta maailmasta ja vauvasta itsestään. Kaikkea ei tarvitse osata myöskään ulkoa, sillä paljon on tarjolla tukimateriaalia, kuten kirjoja, CD:tä ja lorupusseja! Useilta Internetin sivustoilta myös löytyy erilaisia loruja ja ohjeita lapsen ja vanhemman yhteisille hetkille. Lisäksi Internet on erinomainen paikka löytää muista aiheesta kiinnostuneita vanhempia. Vanhemmille voitaisiin myös teorian tiedon ja tutkimuksen kautta kertoa, millaisia vaikutuksia loruilla ja

laululeikeillä lapseen on ja lisäksi kehottaa vanhempia havainnoimaan oman lapsensa reagoimista loruttelutilanteissa.

Tärkeintä olisi muistaa, että leikin ollessa lapselle ominaisin tapa toimia myös loruja ja laululeikkejä tulee olemaan. Kysymys onkin vain siitä, millaisessa muodossa ne tulevat näkymään ja kuinka niitä säilytetään ja tarjotaan seuraaville sukupolville. Säilyykö kulttuurissamme vahvasti näkyvillä ollut perintö seuraavillekin sukupolville? Se jää täysin meidän tulevien vanhempien ja alan ammattilaisten käsiin.

”Voimme vain antaa sen mitä olemme itse saaneet” (Kristeri 2002, 26).

9.2 Opinnäytetyö oppimisprosessina

Opinnäytetyömme on ollut oppimisprosessina erittäin antoisa, vaikkakin työemme matka on kulkenut parin mutkan takaa. Alkuperäinen ideamme oli toimia Jyväskylän Keltinmäessä kokoontuvan Ekavauva-ryhmän mukana ja toteuttaa ryhmän äideille ja vauvoille toiminnallisia hetkiä käyttäen laululeikkejä ja loruja. Olisimme näin halunneet toteuttaa ja tukea varhaista vuorovaikutusta tukevaa toimintaa. Samalla olisimme päässeet havainnoimaan käytännössä, kuinka loruttelut ja lauluhetket vaikuttavat vauvan ja äidin yhdessä oloon. Nykyiseksi aiheeksi ja opinnäytetyön toteutusmalliksi aiheemme tiivistyi alkuvuoden 2009 aikana.

Ongelmaksi ja haasteeksi opinnäytetyömme alussa koimme riittävän lähdemäärän löytymisen; löytyykö loruja sekä laulujen merkityksestä varhaiseen vuorovaikutukseen tutkimuksia ym. muuta materiaalia tarpeeksi? Saimme koottua hyvin teoretietoa varhaisen vuorovaikutuksen ja loruja ja laululeikkien ympärille, vaikka näiden välisestä yhteydestä löytyi harmillisen vähän kirjallisuutta.

Opinnäytetyömme kannalta teimme virheen lähtiessämme hakemaan haastatteluaikaa haluamillamme alan ammattilaisille juuri kesäloman kynnyksellä.

Taisimme opiskelijoina unohtaa, että työntekijöillä on tietysti kesäloma, niin kuin kuuluukin olla. Olisimme toivoneet saavamme haastateltavia myös äitiys- ja lastenneuvolan puolelta, mutta ilmeisesti kesä on kiireellistä aikaa lomien vuoksi. Joten jäimme ilman heidän ammattinsa näkemystä opinnäytetyöhömmme. Näin olisimme voineet selvittää, miten vanhempia neuvotaan varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa ja näkykö lorut ja laululeikit jollain tavalla tässä. Olisimme näin myös voineet pohtia mahdollisesti, kuinka loruja ja laululeikkejä olisi mahdollisesti saatu liitettyä myös äitiys- ja lastenneuvolaan vahvemmin, jos siihen olisi ilmennyt tarvetta.

Haaste, mikä ilmeni ammattilaisten kohdalla, ilmeni myös siinä, kuinka tavoittaisimme mahdollisimman laajan ja erilaisen otoksen vanhempia osallistumaan kyselyymme? Koska lähdimme tavoittelemaan myös vanhempia kesän lähettyillä, emme kokeneet viisaaksi lähteä hakemaan heitä päiväkotien kautta. Päädyimmekin valitsemaan hakumuodoksi Internetin ja sieltä löytyvät forumit. Olimme myös erittäin iloisia siitä, että luomamme ryhmä Facebookissa sai paljon käyttäjiä. Sitä kautta saimme monia aiheesta kiinnostuneita vanhempia mukaan tutkimukseemme. Kyselyymme vastanneista vanhemmista 26:lla 32:sta oli vasta ensimmäinen lapsi syntynyt perheeseen. Vanhempien nuoruus (kaikki alle 36-vuotiaita) sekä Internetin käytön yleistyminen heidän sukupolvessaan voisivat selittää sen, kuinka hyvin saimme vanhempia mukaan kyselyymme juuri Internetin välityksellä. Ensimmäinen vauva perheessä on uusi kokemus jokaiselle tuoreelle vanhemmalle ja herättää paljon kysymyksiä. Voisiko olla pääteltävissä, että ensimmäisen lapsensa saaneet vanhemmat ovat aktiivisia tiedon ja vertaistuen hakijoita Internetin välityksellä? Internetissä laaja käyttäjäkunta kohtaa toisensa päivittäin ja erilaisille kiinnostuksen kohteille on syntynyt sivustoja, joihin asiasta kiinnostuneet voivat liittyä ja jakaa omaa kokemustaan ja hakea tietoa tarpeeseensa. Niin on myös lapsi- ja vauvaperheille suunnattuja sivustoja, joissa vanhemmat voivat yhdessä pohtia ja antaa vinkkejä toisilleen.

Osa kyselyymme ilmoittautuneista vanhemmista jätti kuitenkin vastaamatta kyselyyn. Tässä pohdimme, oliko kyseessä mahdollisesti juuri alkava kesäloma tai työt ja kiireet? Vai vaikuttiko tähän kyselyn pituus? Tarkastellessamme

kyselylomakettamme nyt jälkeinpäin nousee mieleen muutama kysymys ja pohdittava asia mieleen. Oliko tekemämme lomake yrityksistämme huolimatta liian pitkä? Lisäksi tarkasteltaessa isien vastauksia pohdimme myös sitä, että olisiko isille pitänyt tehdä oma versionsa kyselystä?

Koemme, että olemme kuitenkin saaneet hyvin paljon uutta tietoa ja tukea opinnäytetyöstämme ajatellen ammatillista kehittymistämme. Opinnäytetyö on ihan kuin syväluotaus aiheeseen, joka on jo entuudestaan kiinnostanut jo paljon! Se on ollut mielekästä ja valaisevaa oppimista juuri sen takia. Näin yksilö myös orientoituu ihan eri tavalla tiedonhankkimiseen ja prosessointiin. Kii-tämme kaikkia haastattelemiamme ammattilaisia sekä kyselyymme vastanneita vanhempia opinnäytetyömme tutkimukseen osallistumisesta! Lorutelkaa, leikkikää ja pitäkää hauskaa! Nauttikaa yhteisistä hetkistä perheenne kanssa!

LÄHTEET

Ahlström, M. 2006. Mistä tiedän, onko lapseni kielellinen kehitys normaalia? Teoksessa Onnellinen lapsuus. Toim. Hansson, J. & Oscarsson, C. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Otava, 97–113.

Ahlqvist, S. & Kanninen, K. 2003. Varhaisen vuorovaikutuksen arviointi. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. Juva: WSOY, 339-363.

Ahonen, H. 1993. Musiikki – sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Loimaan kirjapaino.

Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. Hämeenlinna: Karisto Oy, 375–384.

Bradford, N. 1999. Elämä ennen syntymää – Raskauden kulku viikko viikolta. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Etazady, M. Hossein. Clinical Implications of Separation-Individuation Theory in Brief. Margaret S. Mahler Psychiatric Research Foundation. Viitattu 14.9.2009. <http://www.margaretmahler.org> For Professionals, Papers, Clinical Implications of Separation-Individuation Theory in Brief

Forss, T. 2006. Jokainen vauva on laulun arvoinen. Teoksessa Baby Blues perhekirja. Arktinen banaani. Toim. Supinen, V. & Anttonen, V. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Suomalainen vauvakirja. 2004. Toim. Gyldén, O. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Heinonen, S-L. 2001. Kuulen runon sykkivän. Teoksessa Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Toim. Suojala, M. & Karjalainen, M. Hämeenlinna: Karisto Oy, 123–140.

Helenius, A. 2004. Leikin pikkujättiläinen. Leikin synnyinsijoilla. Toim. Piironen, L. Porvoo: WS Bookwell Oy, 14–21.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2005. Kieli, Leikki ja kirjallisuus. Teoksessa Luku-lahja lapselle. Tietoa ja lukuvinkkejä vanhemmille. Toim. Heikkilä-Halttunen, P. Helsinki: Lukukeskus ry, 4-6.

Hellsten, T. 1993: Virtahepo olohuoneessa – Läheisriippuvuus ja sisäisen lapsen kohtaaminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapainio Oy.

Hogg, T. 2001: Opi kuuntelemaan vauvaasi – Oivaltava opas tuoreille vanhemmille johdattaa pienen vauvan maailmaan. Keuruu, Otavan Kirjapainio Oy.

Huotilainen, M. 2004. Sikiöaikainen oppiminen valmistaa tien syntymänjälkeiseen elämään. Tieteessä tapahtuu 4, 14–16. Viitattu 11.9.2009. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0404/huotilainen.pdf>

Ihminen oppii ja muistaa jo sikiönä. 2003. Uutinen julk. YLEn sivustolla 11.3.2003. Viitattu 11.9.2009. <http://yle.fi>.

Ilmanen, P. 2006. Harakka huttua keittää. Teoksessa Baby Blues perhekirja. Arktinen banaani. Toim. Supinen, V. & Anttonen, V. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Janhunen, K. & Saloheimo, A. 2008. Äidin kielletyt tunteet. Äitiyden tunnepakkaus. Nykypaino Oy.

Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Tärkeät kahdeksan kuukautta. Teoksessa Perhosen siivin. Opas vuorovaikutustanssiin. Toim. Jouhki, T. & Markkanen, R. Helsinki: Edita Prima Oy, 24–27.

Kananen, J. 2008. Kvantti – Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kivelä-Taskinen, E. & Setälä, H. 2006. Rytmikylpy. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Hämeenlinna: Karisto Oy kirjapaino.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia – matkalla muutokseen. WSOY Oppimateriaalit Oy.

König, K. 2007: Lapsen kolme ensimmäistä vuotta. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.

Laulajainen, L. 2005. Sanan taika. Teoksessa Lukuleikki. Sadut seuraksi, kirjat kavereiksi ja lorut lelukoppaan. Vihjeitä lasten ja aikuisten yhteiseen lukuihin. Toim. Turunen, H. & Jokela, E-L. Helsinki: Lukukeskus ry, 7-15.

Lipponen, U. 2001. Kansanomainen viihdytys- ja hoivaperinne. Teoksessa Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Toim. Suojala, M. & Karjalainen, M. Hämeenlinna: Karisto Oy, 86–122.

Morris, D. 2008. Vauva. Ihmeellinen tarina elämän kahdesta ensimmäisestä vuodesta. Helsinki: Tammi.

Lapsi kasvaa ja kehittyy. 1-2 –vuotias. Mannerheimin lastensuojeluliiton kotisivut. Viitattu 25.7.2009. <http://mll.fi> Perheille, tukea vanhemmille –sivusto, lapsi kasvaa ja kehittyy, 1-2 –vuotias.

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. *Duodecim*. 199. 459–460.

Niemelä, P. 2003. Äitiyden tunteen syntyminen. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. Juva: WSOY, 237–251.

Ollaranta, R. & Simojoki, M. 1994. Meidän muksun laulut ja leikit. Keuruu: Otava.

Ollaranta, R. & Simojoki, M. 1989. Laulan lasten lailla – musiikin varhaiskasvatuksen opas. Keuruu: Otava.

Perkiö, S. & Huovi, H. 2002. Vauvan vaaka. Lauluja ja leikkejä vauvaperheille. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Salo, S. 2007. Helistin-DVD. Oppaana vanhemmuuden polulla. DVD. Coronaria Media.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologinen kustannus Oy.

Savinainen-Makkonen, T., Kunnari, S., Kaarlonen, M. & Kulovesi, T. Lastenneuvola. Lapsen puheen, kielen ja kommunikoinnin kehitys ja häiriöt. 143–157.

Schulman, M. 2003a. Vauvahavainnointi. Oppia observoimalla. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schulman, M. 2003b. Vauvahavainnointi. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. Juva: WSOY, 70–82.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. Juva: WSOY, 16–43.

Sinkkonen, J. 2004. Leikin pikkujättiläinen. Leikki on luovuuden äiti. Toim. Piironen, L. Porvoo: WS Bookwell Oy. 68–77.

Sinkkonen, J. 1998: Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Sinkkonen, J. 2007. Varhaislapsuus määrää kehityksen suunnan. Teoksessa Perhosen siivin. Opas vuorovaikutustanssiin. Jouhki, T. & Markkanen, R. Helsinki: Edita Prima Oy, 7-10.

Stern, D. 1997. Maailma lapsen silmin. Mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Säävälä, H., Keinänen, E., Vainio, J., Suomi, A. Hermanson, E. & Sihvola, S. 2002. Isän kirja. Espoo: Hakapaino Oy.

Tamminen, T. 2005. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.

Vanhemmuuden roolikartta – syvennä ja sovelle. 2001. Toim. Rautiainen, M. Helsinki: Hakapaino Oy.

Vilkko-Riihelä, A. 2003: Psyhyke – Psykologian käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Vuori, H-L. & Laitinen, M. 2005. Synnytyslaulu. Rentouttava äänenkäyttö synnytyksessä ja raskauden aikana. Varhainen äänellinen vuorovaikutus. Helsinki: Edita Prima Oy.

LIITTEET

Liite 1. Kysely vanhemmille loruttelusta

Opinnäytetyö/Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Hei äidit ja isät!

Kysely alle 2 vuotiaan vauvan vanhemmille loruttelusta, lauleskelusta ja leikittelystä.

Olemme kaksi viimeisen vuoden varhaiskasvatukseen suuntautuvaa sosionomiopiskelijaa Jyväskylän Ammattikorkeakoulusta (JAMK). Valmistelemme juuri opinnäytetyötämme, johon tarvitsisimme hieman teidän vanhempien apua.

Opinnäytetyömme aiheena on ”**Lorut ja laululeikit varhaisen vuorovaikutuksen tukena**”. Toivomme vastauksia laatimaamme kyselyyn niiltä isiltä ja äideiltä, joilla on tällä hetkellä 0-2 –vuotias lapsi perheessä.

Kyselyyn vastaamisessa (sähköisesti tekstinkäsittelyohjelmalla) menee noin puoli tuntia; suuri osa kysymyksistä on nopeita valintatehtäviä, joihin toivomme teidän korostavan (alleviivaten, paksunnoksella tai eri värillä) kaikki oikeana pitämänne vaihtoehdot. Osaan kysymyksistä saatte vastata monisanaisesti haluamallanne tavalla niille varattuihin laatikoihin.

Kysely on suunniteltu niin, että yksi henkilö voi vastata kerralla yhteen lomakkeeseen. Haluaisimme kuitenkin saada kummankin vanhemman ajatuksia opinnäytetyöhömmе, joten toivomme molempien täyttävän oman lomakkeen, jos mahdollista. Yhdenkin vanhemman vastaus on meille kuitenkin arvokas!

Vastauksia otamme vastaan 30.6.2009 saakka ja toivomme teidän lähettävän täytetyt lomakkeet sähköisesti sähköpostiosoitteeseen marjaana.hauta.sso@jamk.fi.

Kyselyt käsitellään nimettöminä eikä vastauksia voi yksilöidysti tunnistaa kokoamastamme aineistosta. Toivomme runsasta osallistumista tähän kyselyyn! Kiitämme jo etukäteen jokaista kyselyyn osallistunutta!

Jyväskylässä 22.5.2009

Marjaana Hauta & Saira Leinonen

puh.: 050-3086054 / 050-4642637

sähköposti: marjaana.hauta.sso@jamk.fi / saira.leinonen.sso@jamk.fi

Vastajan taustatiedot

- Kumpi vastaa
 - Äiti
 - Isä

- Oma ikä
 - Alle 20
 - 21 – 25
 - 26 – 30
 - 31 – 35
 - 36 – 40
 - Yli 40

- Siviilisäätö
 - avoliitto
 - avioliitto
 - yksinhuoltaja
 - yhteishuoltaja

- Lapsien määrä perheessä
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4 tai enemmän

- Lapsen ikä / lasten iät _____

Lorut ja laululeikit

Onko sinulle loruteltu / laulettu / leikitty laululeikkejä?

- Kyllä
- Ei

Kuka lorutteli / lauloi / leikitti?

- Äiti
- Isä
- Isovanhemmat
- joku

muu,

kuka

Muistatko jonkun tietyn lorun? Voit mainita lorun nimen tai kirjoittaa sen:

Lorutellaanko / lauletaanko / leikitäänkö laululeikkejä teidän perheessä?

- Kyllä, miksi?

- Ei, miksi?

Kuka perheessänne loruttelee tms. tavallisesti?

Missä tilanteissa ja kuinka usein perheessänne lorutellaan?

Onko loruttelusta ollut apua esimerkiksi:

- nukuttaessa
- itkun tms. rauhoittamisessa
- pukemisessa
- muu tilanne, mikä?

Miten lapsesi reagoi lorutteluun ja leikittelyyn?

- Hymyilee
- Nauraa
- Katselee tarkkaan
- Päästelee ääniä, osallistuu mukaan
- Liikehtii mukana
- Lopettaa itkun, jos itki ennen loruttelua
- Jotain muuta, mitä?

Onko loruttelu/laulu helppoa; muistuuiko omasta muistista

- Kyllä
- Ei

vai pitääkö hakea kirjoista / cd:stä tms. tukea?

- Kyllä
- Ei

Keksitkö itse loruja?

- Kyllä
- En

Omistatteko loruja ja laululeikkejä sisältäviä, lapsille suunnattuja musiikki –CD:itä / -DVD:itä / kirjoja?

- Kyllä
- Ei

Millaisia omistatte?

Käyttökö lapsesi kanssa ryhmissä, joissa lorutellaan ja laululeikitellään? (Esim. vauvamusikari)

Jos kyllä, millaisessa ryhmässä?

Miltä sinusta loruttelu tuntuu? Vaikuttaako loruttelu jollain tavalla myös sinuun? Esimerkiksi rauhoittaako?

Vauvaperheiden palvelut

Oletko selvillä oman paikkakuntasi vauvaperheille tarjoamista palveluista?

- Kyllä
- Ei

Mitä palveluita tiedät?

Mistä sait tietää palveluista?

Onko helppoa saada tietää näistä palveluista?

- Kyllä
- Ei, miksi?

Toivoisitko, että vauvaperheille olisi enemmän tarjolla toiminnallisia palvelumuotoja?

Jos kyllä, millaisia?

Mitä muuta haluaisitte sanoa loruista ja laululeikeistä tai vauvaperheille tarkoitetuista palveluista?

Kiitos osallistumisestasi kyselyyn ja hyvää kesän jatkoa! 😊

Kiittäen Saila ja Marjaana

Liite 2. Haastattelurunko ammattilaiselle

Ammattilaisen haastattelu opinnäytetyöhön ”Lorut ja laululeikit varhaisen vuorovaikutuksen tukena”

Kysymykset ovat alustavia ja suuntaa-antavia. Kysymykset muotoutuvat haastattelun edetessä. jokaiselle ammattilaiselle pyrimme tekemään hänen omaa alaansa vastaavia ja tukevia kysymyksiä, mutta niin, että kysymykset lorutuksesta pysyisivät suhteellisen samana luotettavien tulosten saamiseksi.

Pvm.:

Taustatietoa haastatteltavasta:

- Nimi:
- Koulutus:
- Tämänhetkinen työ:
- Kuinka monta vuotta olette työskennellyt aiheen parissa?
- Kuinka lorut ja laululeikit näkyvät työnkuvassanne?

Kysymyksiä loruista ja laululeikeistä:

- Minkä ikäisiä ja keitä ovat asiakkaanne? Työskentelettekö myös vauvojen vanhempien kanssa yhdessä?
- Näkyykö työssänne vanhemman ja lapsen (varhaisen) vuorovaikutuksen tukeminen?
- Mikä mielestänne on työpaikkanne tarjoaman opetuksen tärkein merkitys?
- Miten koet lorujen ja laululeikkien merkityksen? (Esim. lapsen kehitystä ajatellen)

- Koetko, että loruttelusta on hyötyä vanhemman ja vauvan välillä?
- Voisitteko mainita tilanteita, joissa niitä voisi käyttää tukena? Voisiko lorutella käyttää varhaisen vuorovaikutuksen tukena?
- Rohkaistaanko omalla alallasi vanhempia käyttämään loruilua ja laululeikkejä vauvansa kanssa? Kuinka rohkaistaan?
- Mistä luulet sen johtuvan, että vanhemmat eivät koe osaavansa lorutella ja laulella lapselleen? Onko loruttelustakin tehty ns. ”elämää suurempi asia”? Eli ei uskalleta lähteä riimittelemään ja hassuttelemaan, koska mahdollisesti pelätään, että ei osata tai ei olla täydellisiä?
- Millaista loruttelun ja laululeikkien tulisi olla alle 2-vuotiaalle?
- Mikä vauvaikäisen kanssa loruttelussa on mielestänne tärkeintä?
- Miten koet loruttelun aseman muuttuneen tähän päivään mennessä? Onko se mielestänne muuttunut?
- miten koet lapsen läheisien ihmisten loruttelun muuttuvan tulevaisuudessa? Ovatko CD:t suuremmassa käytössä ja sanallinen, henkilökohtainen vuorovaikutus ehkä jäänyt vähemmälle?
- Onko loruttelu katoava kulttuuriperintö?
- Miten koet erilaisten ryhmien (joissa lorutellaan ja leikitään) tulevaisuuden? Onko näitä ryhmiä mielestäsi tarpeeksi? Onko näistä ryhmistä mielestäsi hyötyä?
- Ovatko laululeikit ja lorut ns. ulkoistettu perheestä nykyaikana? Eli jätetäänkö loruilut ja laululeikit ammattilaisille (esim. vauvamuskari, päivähoito, lastenhoitajat jne.)?

Liite 3. Esittelyteksti foorumeille

Hei äidit ja isät!

Olemme kaksi viimeisen vuoden varhaiskasvatukseen suuntautuvaa sosionomiopiskelijaa Jyväskylän Ammattikorkeakoulusta (JAMK). Valmistelemme juuri opinnäytetyötämme, johon tarvitsisimme hieman teidän vanhempien apua.

Opinnäytetyömme aiheena on ”**Lorut ja laululeikit varhaisen vuorovaikutuksen tukena**”. Toteutamme opinnäytetyötämme seuraavanlaisin keinoin, joihin toivoisimme teidän vanhempien osallistuvan:

Olemme perustaneet Facebook –sivustoon ryhmän nimellä ”Laululeikein ja loruin”, jonka tarkoituksena on kerätä teitä vanhempia jakamaan, oppimaan ja keskustelemaan laululeikeistä ja loruista. Tämän lisäksi olemme lisänneet keskustelualueelle aiheen ”opinnäytetyömme kysely”, johon toivoisimme halukkaiden vanhempien osallistuvan. Toivomme vastauksia laatimaamme kyselyyn niiltä isiltä ja äideiltä, joilla on tällä hetkellä 0-2 –vuotias lapsi perheessä. Tarkemmat ohjeet löydätte varsinaisesta aiheesta ryhmässämme.

Jos et omista Facebook –tiliä tai et halua osallistua ryhmään, mutta haluaisit osallistua kuitenkin kyselyymme, niin laitathan meille sähköpostia osoitteeseen marjaana.hauta.sso@jamk.fi .

Toivomme runsasta osallistumista ryhmäämme sekä kyselyyn! Kiitämme jo etukäteen jokaista kyselyyn osallistunutta!

Marjaana Hauta & Saira Leinonen, puh.: 050-3086054 / 050-4642637

sähköposti: marjaana.hauta.sso@jamk.fi / saira.leinonen.sso@jamk.fi

Tarvittavat Internet –osoitteet: <http://www.facebook.com> – Täällä voit luoda tilin, jos sinulla sellaista ei vielä ole. Ryhmämme löydät Facebookin haun kautta nimellä Laululeikein ja loruin.

Liite 4. Loruliite

Lorut kerätty vanhempien vastauksista (ks. Liite 1)

Keisari kiertää kartanoa

Keisari kiertää kartanoa (*sivele sormella vauvan kasvoihin ympyrä*)

Keisari kiertää kartanoa (*sivele ympyrä toiseen suuntaan*)

Katsoo ikkunasta (*sivele silmäluomea*)

Katsoo akkunasta (*sivele toista silmäluomea*)

Painaa nappia (*paina nenää*)

Pyyhkii jalat (*pyyhi kahdella sormella nenäalustaa*)

Ja astuu sisään (*laita sormi suuhun*)

Nukkumatti kulkee

nukkumatti huppulakki hämärissä kulkee, katsoo tuvan ikkunasta jokaista pientä lasta. lasten silmät sulkee, ne hupullansa peittää ja unihiekkaa heittää

Hiiri keittää puuroa

Hoetaan runoa ja tehdään liikkeit.

"Hiiri keittää puuroa" - *Etusormella hämmennetään kämmenenkuppia.*

"Antaa tuolle" - *Annetaan peukalolle (puristetaan sitä).*

"Antaa tuolle" - *Annetaan etusormelle (puristetaan sitä).*

"Antaa tuolle" - *Annetaan keskisormelle.*

"Antaa tuolle" - *Annetaan nimettömälle.*

"Loput viekin varastoon" – *Pikkurilli jää ilman! Aikuisen sormet kulkevat käsivartta pitkin lapsen kainaloa kutittamaan.*

Leikki alkaa alusta ja tällöin nimen jään ilman. Seuraavalla kerralla keskisormi jää ilman, sitten etusormi ja viimein peukalo.

AA, BB, CC

Lapsi makaa selällään ja aikuisen sormet "kävelevät" lapsen varpaista kainaloihin kutitellen ja samalla hokien "A, B, C, kissa kävelee, tikapuita pitkin taivaaseen."

Pallo pomppii

Ilo meillä irti on-on-on

pallo kun pomppii pom-pom-pom

ilo meillä irti on-on-on

pallo kun pomppii pom-pom-pom

yli koko permannon.

Pupuperhe

tässä isä pupu on, tässä äidin näät (*nyökytetään toisella etusor-*

mella ja sitten toisella), tässä pikku pupujen kaikki näet päät(nostetaan kummankin käden kaikki sormet pystyyn), iloisina nyökkää ne toisilleen vaan(taivutetaan kaikkia sormia yhtäaikaan), korvansakkin ristiin nämä puput saa.(kädet laitetaan ristiin, kuin rukoilisi)

Elefanti Elli

elefanti elli, nurmikolla kelli,
tuli siihen antti,
toinen elefanti

Vedetään nuottaa

Vedetään nuottaa, saadaan paljon kaloja,
Kissalle kiisket, koiralle kuoreet
Muorille muikut..
Isot kalat myydään ja
pienet kalat syödään
- kups kalat konttiin

*(keinutellaan lasta kuin veneessä,
kups-kohdassa hyppäytetään ilmaan)*

Lennä, lennä, leppäkerttu

Lennä, lennä, leppäkerttu,
ison kiven juureen.
Lennä leikkikedon kautta
unipuuhuun suureen.
.
Kulta-kultalehden alla

äiti puuron keittää.
Unituutu leppäkertun
lämpimästi peittää.

Laula, laula, unilintu,
tuoksu, tuomenterttu.
Nuku, punapaitulainen,
pikku leppäkerttu.

Harakka huttua keittää 1. versio

Harakka huttua keittää,
hännällensä hämmentää,
käyttää sulka kämmentään
ja suolat joukkoon heittää.
Hyppää kivelle, hyppää kannolle,
lentää suuriin puihin.
Hups, vaan kupperiskaa.
ja puurot toisten suihin!
*(laulu: keitä vauvan kämmenelle,
heitä suola läpsyttään kämmentä,
hyppäytä vauvaa kainaloista,
kutita suulla masua)*

Harakka huttua keittää 2. versio

Harakka huttua keittää,
hännällensä hämmentää,
pyrstöllensä puistelee,
nokallansa koittelee,
panee suolaa,
panee sokeria,
antaa tälle,
antaa tälle
antaa tälle
antaa tälle,

-tälle ei annakaan!
*(loru, keitetään puuro lapsen kädelle
 ja syötetään sormille)*

Missä on peukalo?

Missä on peukalo missä on peukalo,
 täällähän minä, täällähän minä.
 Mitä sulle kuuluu, kiitoksia hyvää,
 juostaan pois, juostaan pois.
 Missä on etusormi....
 Missä on keskisormi....
 Missä nimetön....
 Missä on pikkurilli....
 Missä on kokokäsi.....
 Missä on nyrkki...

Körö, körö kirkkoon

Körö, körö kirkkoon,
 papin muorin penkkiin,
 ruskealla ruunalla,
 valkealla varsalla,
 kirjavalla kissalla,
 kolipäällä koiralla,
 pikipäällä pässillä,
 laukkipäällä lampaalla –
 peltojen ylitse,
 aitojen alitse,
 kilikello kaulassa,
 punaisessa nauhassa,
 pom pom, pom pom, pom!

Tuu tuu tupakkarulla

Tuu tuu tupakkarulla

mistäs tiesit tänne tulla?
 Tulin pitkin turun tietä,
 hämäläisten härkätietä.

Mistäs tunsit meidän portin?

Siitä tunsin uuden portin:
 haka alla, pyörä päällä
 karhun talja portin päällä

Uni kysyi uunin päältä,
 unen poika porstuasta:
 Onko lasta kätkyeessä,
 pientä peitteiden sisässä?

Tuoppa unta tuokkosessa,
 kannan vaski vakkasessa,
 sillä silmät sivele, näkymiset näp-
 päele.

Nuku nuku nurmilintu,
 väsy väsy västäräkki,
 nuku kun minä nukutan,
 väsy kun minä väsyvän.

Jänis istui maassa

Jänis istui maassa torkkuen, tork-
 kuen. mikä sull' on jänönen, kun et
 enää hyppele?

Hyppele, hyppele, hyppele !

Varo metsäkoiraa, jänönen, jänö-
 nen ! Koira siit' on iloinen, kun sä
 juokset, hyppelet.

Juokse pois, juokse pois, juokse
 pois !

Jänikselle tuli tohtori, tohtori, antoi
sille lääkettä, sekä kylmää käärettä,
käärettä, käärettä, käärettä !
Jänis pieni puikki pakohon, pako-
hon. Kämpälät sen oivat on, hyppy
aivan verraton,
verraton, verraton ,verraton.

Leipuri Hiiva

Laitan pullat uuniin
Otan valmiit takaisin
Näen piipusta kun savu kohoaa
Leipuri Hiiva
Hän asuu kumputiellä
Hän pullat kakut leipoo siellä
Näen piipusta kun savu kohoaa

Hämä-hämähäkki

Hämä-hämähäkki kiipes langalle.
Tuli sade rankka, hämähäkin vei.
Aurinko armas kuivas satehen,
hämä-hämähäkki kiipes uudelleen.

Muura-muurahainen kortta kuljet-
taa,
ahkerasti työssään aina ahertaa.
Valmis on kohta keko komea,
muura-muurahainen kortta kuljet-
taa.

Heinä-heinäsiirkka soittaa viuluaan,
heinikossa hyppii sinne tänne vaan.
Pieni sinikello käypi nukkumaan,
heinä-heinäsiirkka soitta viuluaan.

Sääski-sääski pieni surraa parves-
saan,
suvipäivä kuluu siinä touhussaan.
Illanvarjot saapuu, siivet kimaltaa,
sääski-sääski pieni surraa parves-
saan.

Hämä-hämähäkki kutoo verkko-
jaan,
pieni lintu lensi siihen katsomaan.
Aurinko laskee kauas vuorten taa,
hämä-hämähäkki kutoo verkkojaan.

Kaivan reikää

Kaivan kaivan reikää, isken, isken,
naulaa, Pruu humma kenkää!

Piippolan vaarilla oli talo

Piippolan vaarilla oli talo,
hiiala, hiiala, hei!
Vaari se hoiteli porsaitansa,
hiiala, hiiala, hei!
Nöf, nöf siellä ja nöf, nöf täällä ja
siellä nöf täällä nöf, joka puolla nöf,
nöf, hiiala, hiiala, hei!

Muut eläimet:

lammas - mää mää

ankka - kvaak kvaak

hevonen - ihahahaa ihahahaa

koira - hau hau

kissa - miau mia

